

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH  
FILOZOFICKÁ FAKULTA  
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tvorba Mileny Jesenské

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Vladimír Papoušek, CSc.

Autor práce: Kristýna Matulová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3.

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 29. 4. 2025

.....

Kristýna Matulová

## **Poděkování**

Chtěla bych poděkovat především panu prof. PaedDr. Vladimíru Papouškovi, CSc. za vedení mé bakalářské práce, cenné připomínky a odborný dohled v průběhu celého zpracování.

Také chci poděkovat svému příteli za jeho neochvějnou podporu, pomoc a víru ve mne, kterou mi během psaní práce poskytl.

## **Anotace**

Tato bakalářská práce se zabývá žurnalistickou tvorbou Mileny Jesenské, významné české novinářky, spisovatelky a překladatelky. Zaměřuje se na analýzu jejích fejetonů, které reflektují společenské a politické dění první poloviny 20. století.

V první části práce je představena žurnalistika meziválečného Československa. Dochází k analýze vývoje a podstaty publicistiky v tomto dynamickém období, jež bylo poznamenáno vznikem nového státu a výraznými společenskými a politickými změnami. Toto období následně přechází ve vypuknutí druhé světové války a vznik protektorátu Čechy a Morava, což se promítá i do podoby tehdejšího tisku.

Druhá část je věnovaná detailní analýze textů Mileny Jesenské. Hlavním cílem je identifikace témat a motivů, které se napříč tvorbou novinářky nachází a se kterými pracuje. Vedle toho se zaměřuje i na témata ve vztahu k historickému kontextu a kulturnímu dobovému dění, zkoumá rétorické strategie a v neposlední řadě proměny psaní Jesenské.

Práce má poskytnout komplexní pohled na Jesenskou jako novinářku a intelektuálku, která svými texty významně přispěla k rozvoji české žurnalistiky a aktivně se zasazovala o podporu ženské emancipace.

## **Annotation**

This bachelor's thesis focuses on the journalistic work of Milena Jesenská, a prominent Czech journalist, writer, and translator. It concentrates on the analysis of her feuilletons, which reflect the social and political developments of the first half of the 20th century.

The first part of the thesis introduces journalism in interwar Czechoslovakia. It analyses the evolution and nature of journalism during this dynamic period, marked by the establishment of a new state and significant social and political changes. This period then transitions into the outbreak of the Second World War and the establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia, developments that are also reflected in the press of the time.

The second part is devoted to a detailed analysis of Milena Jesenská's writings. The main aim is to identify the recurring themes and motifs in her journalistic work. In addition, the thesis explores these themes in relation to the historical context and contemporary cultural events, examines rhetorical strategies, and investigates the stylistic evolution of Jesenská's writing.

The thesis seeks to provide a comprehensive view of Jesenská as a journalist and intellectual who significantly contributed to the development of Czech journalism and actively advocated for the promotion of women's emancipation.

# Obsah

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| Úvod.....                                                          | 1  |
| 1    Novinářská tvorba v meziválečném Československu.....          | 2  |
| 1.1    Charakteristika tištěných médií.....                        | 3  |
| 1.2    Tištěná média formovaná politickými stranami.....           | 3  |
| 1.3    Nezávislý tisk.....                                         | 5  |
| 1.4    Časopisy.....                                               | 6  |
| 1.5    Bulvární tisk.....                                          | 7  |
| 2    Novinářská tvorba během 2. světové války a protektorátu.....  | 8  |
| 2.1    Cenzura protektorátního tisku.....                          | 9  |
| 2.2    Legální tisk.....                                           | 10 |
| 2.3    Domácí ilegální tisk.....                                   | 11 |
| 2.4    Exilový tisk.....                                           | 12 |
| 3    Tvorba Mileny Jesenské.....                                   | 14 |
| 3.1    Novinářská působnost Mileny Jesenské.....                   | 14 |
| 3.1.1    Fejeton jako klíčový žánr první poloviny 20. století..... | 16 |
| 3.2    Téma v tvorbě Mileny Jesenské.....                          | 17 |
| 3.2.1    Emancipace žen.....                                       | 17 |
| 3.2.2    Móda.....                                                 | 21 |
| 3.2.3    Sociální nespravedlnost.....                              | 23 |
| 3.2.4    Rodina a mezilidské vztahy.....                           | 25 |
| 3.3    Téma ve vztahu k historickému kontextu.....                 | 29 |
| 3.3.1    Praha vs. Vídeň.....                                      | 29 |
| 3.3.2    Nástup nacismu.....                                       | 31 |
| 3.3.3    Ekonomická krize.....                                     | 34 |
| 3.4    Motivy.....                                                 | 36 |
| 3.4.1    Každodennost.....                                         | 36 |
| 3.4.2    Modernizace.....                                          | 38 |
| 3.4.3    Motiv odvahy a svobody.....                               | 40 |
| 3.5    Rétorické strategie.....                                    | 42 |
| 3.5.1    Konkrétní příklady a osobitý tón.....                     | 43 |
| 3.5.2    Ironie a kritika.....                                     | 44 |
| 3.5.3    Dialog se čtenáři.....                                    | 45 |
| 3.5.4    Poetická exprese.....                                     | 46 |

|       |                                                        |    |
|-------|--------------------------------------------------------|----|
| 3.5.5 | Jiné publicistické žánry .....                         | 48 |
| 3.6   | Proměny stylu.....                                     | 49 |
| 3.6.1 | Raná tvorba – 20. léta.....                            | 50 |
| 3.6.2 | 30. léta – vzestup fašismu .....                       | 52 |
| 3.6.3 | Po roce 1938 – boj proti totalitě .....                | 53 |
| 3.6.4 | Srovnání fejetonů napříč tvorbou Mileny Jesenské ..... | 55 |
| 4     | Závěr .....                                            | 57 |
|       | Seznam použitých zdrojů .....                          | 58 |

## Úvod

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na tvorbu Mileny Jesenské, jejíž tvorba v první polovině 20. století zanechala výrazný otisk na poli československé žurnalistiky. Cílem práce je prozkoumat, jak tato významná česká novinářka a spisovatelka reflektovala a ovlivňovala společenské otázky své doby se zvláštním důrazem na motivy spojené s ženskou emancipací.

První část se věnuje žurnalistickému prostředí meziválečného Československa, kdy žurnalistika zažívala dynamický rozvoj a stala se klíčovým médiem pro šíření informací a názorů. Tento historický kontext je důležitý pro pochopení podmínek, ve kterých nejen Jesenská tvořila, a pro vymezení hlavních témat, která byla v této době aktuální, včetně rovnoprávnosti žen a jejich postavení ve společnosti. Zaměřuji se zde na tištěná média formovaná politickými stranami a na nezávislý tisk, bulvární tisk i časopisy. V sekci věnované novinářské produkci během druhé světové války a protektorátu přibližuji jak legální, tak ilegální tisk a vynechán není ani tisk publikovaný v exilu.

Ve druhé části práce již detailně analyzuji tvorbu Jesenské, kdy svá tvrzení opírám o rozbor konkrétních fejetonů. Zaměřuji se na identifikaci a interpretaci klíčových motivů a témat, přičemž zvláštní pozornost je věnována otázkám ženské emancipace. Vedle toho se soustředím na rétorickou strategii a ve finále i na proměny stylu jejího psaní.

Práce si klade za cíl ukázat, jakým způsobem Milena Jesenská svými fejetony přispěla k diskuzi o postavení žen ve společnosti a jak její novinářská tvorba odrážela dění doby. Studium jejích textů nabízí cenný vhled nejen do vývoje její literární a žurnalistické činnosti, ale rovněž do širších proměn a trendů, které formovaly československou společnost.



# 1 Novinářská tvorba v meziválečném Československu

Po osamostatnění České republiky na začátku roku 1993 vyvstala potřeba vytvořit nezávislý systém zpravodajství, což vedlo ke vzniku vlastní tiskové agentury – Československé tiskové kanceláře (ČTK). Vznik Československé republiky otevřel nové možnosti pro rozvoj médií mimo hlavní centra, včetně zpravodajství zaměřeného na regionální dění a aktivního spolkového života žurnalistů. Mediální krajinu první republiky výrazně ovlivňovala periodika napojená na jednotlivé politické strany – vedle tisku národně demokratického, lidoveckého a komunistického existovala i nezávislá periodika. Výrazného rozšíření se dočkaly také časopisy a v meziválečné době získal na popularitě i tzv. bulvární tisk, charakterizovaný senzacechtivým obsahem a nízkou cenou. Všechny tyto tiskové formy budou podrobně rozebrány v následujících kapitolách. Řada významných umělců zároveň působila v roli novinářů a některé jejich žurnalistické texty – zejména reportáže, články nebo kritiky – se svým jazykem a stylem přibližují beletrii. Příkladem mohou být práce Ivana Olbrachta, Karla Čapka či F. X. Šaldy. I přesto, že se začala rozvíjet média jako rozhlas nebo film, měl tisk stále rozhodující mediální vliv na společnost.

Fungování periodického tisku podléhalo v tomto období silným omezením. Od června roku 1919 začala fungovat preventivní cenzura, která se konala vždy dvě hodiny před zveřejněním tisku. „Ústava Československa z roku 1920 sice zaručovala svobodu tisku, ovšem v mezích platných zákonů, které různým způsobem regulovaly fungování periodického tisku a médií vůbec.“<sup>1</sup> Zákon určoval, co musí být uvedeno v tiráži periodika a umožňoval jistou formu dozoru nad obsahem novin a časopisů. Nejčastějším terčem cenzurních zásahů byla tisková média, jež zpochybňovala samotné základy nebo směřování první republiky.

Velký rozvoj zaznamenaly tiskařské domy neboli koncerny<sup>2</sup>. Mezi nakladatelskými domy meziválečného období vynikal zejména Melantrich, jenž působil už od konce 19. století, a během první republiky zajišťoval tisk desítek periodik různého zaměření i četnosti vydávání. Zaměřoval se na tisk Československé strany národně socialistické. Vlastnil pět tiskárenských podniků – dva v Praze, po jednom poté v Brně, Ostravě a Žilině. „Vydával zejména denní listy *České slovo*, *Večerní České slovo*, *A-Zet*, *Telegraf* a širokospektrální zájmový tisk pro nejprostší čtenáře.“<sup>3</sup> Dále vycházely čtrnáctideník *Eva*, měsíčníky *Zdroj* a *Naše věda* nebo čtvrtletník *Slovo a slovesnost*.

---

<sup>1</sup> BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2019, s. 166.

<sup>2</sup> Velké tiskové koncerny byly napojeny na politické strany, ty ale nebyly právníckými osobami, a proto nemohly být vlastníky nemovitého majetku a uzavírat právně závazná ujednání. V čele stáli význační představitelé určité politické strany.

<sup>3</sup> VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013, s. 106.

Významnou pozici na poli meziválečného tisku zaujímaly také Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské. Na počátku třicátých let vybudovaly v pražské čtvrti Florenc rozsáhlý areál s moderně vybavenou tiskárnou a zároveň přijaly nový název – Tiskařské a vydavatelské podniky Novina. Tyto podniky úzce spolupracovaly s agrární politickou reprezentací, pro kterou zajišťovaly vydávání hlavního deníku *Venkov*.

Dále existovaly národně demokratická Pražská akciová tiskárna, známá pod zkratkou PAT, nebo lidovecká Československá akciová tiskárna požívající zkratku ČAT. „Většinu tiskových podniků musely dotovat politické strany, ziskové byly pouze Melantrich a Tempo,“<sup>4</sup> založené na konci 20. let Jiřím Stříbrným, představovalo spojení komerčního podnikání s politickým vlivem a usilovalo o dosažení úspěchu jak na trhu, tak v ideologickém prostoru.

## 1.1 Charakteristika tištěných médií

Tisk za první republiky nabízel nejen politické a ekonomické zpravodajství, ale také informace ze sportu a kultury. V denním tisku byly velmi populární obsáhlé komentáře a úvodníky, které otvíraly každé vydání a formulovaly postoj redakce k aktuálním společenským otázkám. První a druhá strana bývaly vyhrazeny zásadním událostem, zatímco další části novin přinášely přehled zahraničního dění, regionálních témat i kulturních zajímavostí. Běžné byly také soudničky<sup>5</sup>, fejetony a glosy. V tisku nechyběly ani fotografie, kresby a karikatury. „Téměř povinnou součástí novin byly tehdy i dopisy čtenářů (resp. aktivistů různých spolků) – a samozřejmě inzerce, která pomáhala noviny držet při životě.“<sup>6</sup> Československá republika byla demokratickým státem, ve kterém byla většina tisku v rukou právních subjektů, přesněji řečeno v rukách jednotlivých politických stran, což bylo uváděno i v samotném záhlaví novin.

## 1.2 Tištěná média formovaná politickými stranami

Takřka všechny velké české deníky vznikaly již v monarchii v těsné souvislosti se vznikem politických stran na konci 19. století. Historická kontinuita se promítla i do meziválečného období, kdy se struktura mediální scény příliš nezměnila. Výraznou roli v tehdejší veřejném prostoru sehrával tisk napojený na politické strany, které jej využívaly k udržování kontaktu se svými příznivci. Politická scéna byla rozdrobená, což se odrazilo

---

<sup>4</sup> KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 36.

<sup>5</sup> Krátký literární útvar, který má být obvykle humorný a za svůj námět si bere skutečné události z praktického života. Často byly inspirovány právě zajímavým soudním líčením.

<sup>6</sup> KARNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl třetí, O přežití a o život (1936–1938). Praha: Libri, 2003, s. 327.

i v množství vydávaných titulů. K nejvlivnějším subjektům tehdejší doby patřili například agrárníci, sociální demokraté, národní demokraté, národní socialisté, lidovci nebo živnostníci. „Velký počet stran znamenal velký počet titulů periodik.“<sup>7</sup> Největší koncentrací tisku se v českých zemích mohla pyšnit Praha, kde například v roce 1926 vycházelo přes 1 400 novin a časopisů. Vedle Prahy se vydávání soustřeďovalo i v dalších velkých městech jako byla Bratislava, Ostrava, Ústí nad Labem nebo Plzeň. V Českých Budějovicích vycházelo v roce 1931 přesně pětatřicet tiskovin.

Tištěná média v meziválečném období sloužila jako klíčový nástroj pro šíření politických postojů a názorů. Politicky zaměřený obsah byl zvláště patrný v ranních vydáních, která obvykle obsahovala osm až deset stran a prodávala se za 50 až 60 haléřů. Strany prostřednictvím tisku sdílely proslovy svých představitelů, politické komentáře, přehledy z jednání nebo polemiky se svými oponenty.

Významné deníky se navíc neomezovaly pouze na ranní edice, ale přinášely také odpolední čísla, tzv. večerníky, čímž reagovaly na potřebu aktuálního zpravodajství během dne – přinášely nejnovější zprávy nejméně o půlden čerstvější. Ve snaze oslovit co nejširší okruh čtenářů kladla periodika důraz na vizuální atraktivitu i tematickou pestrost. Politické strany kromě centrálních tiskovin s celostátní distribucí provozovaly také různé lokální noviny zaměřené na konkrétní oblasti zájmu, jako byly kulturní události, sport nebo ženská problematika, přičemž jednotlivé tituly vycházely v různých časových intervalech.

*Národní listy* reprezentovaly **národně demokratický tisk** šířící konzervativní a nacionalistický pohled. Od roku 1910 je vedli Karel Kramář a Alois Rašín. Mezi výrazné přispěvatele patřili Karel Polícar, Vojtěch Holeček, Vincenc Červinka a Olga Fastrová, jež se věnovala zejména otázkám ženského světa a módy.

Zájmy živnostníků a obchodníků, tedy tzv. středního stavu, podporovala **Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (živnostenská)**. „V Čechách existoval tiskový podnik Čechie, v němž vycházel formálně ústřední tiskový orgán strany *Reforma*, od roku 1932 *Národní střed*.“<sup>8</sup> Odpoledne vycházel *Nový večerník*.

**Agrárníci** vydávali deník *Venkov* zaměřený na zemědělství, bulvární *Večer* a další periodika skrze nakladatelství Novina. Jejich deník *Venkov* se stal respektovaným a oblíbeným, i přestože jejich stranický tisk komerčně úspěšný nebyl. V rukou agrárníků byly také podíly nakladatelství Novina (*Lidový deník*, revue *Brázda*, brněnský deník *Svoboda*).

**Lidovecký tisk** se soustředil kolem *Lidových listů*. Po vzniku republiky došlo ke

---

<sup>7</sup> VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*, s. 105.

<sup>8</sup> KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*, s. 44-45.

sloučení katolických politických sil, a tak lze hovořit i o **katolickém tisku**. Katolíci vydávali současně s *Lidovými listy* deník *Čech* určený pro vysoké kněžské stavy. Na Moravě vycházely *Den* a *Nedělní den*.

**Socialistický tisk** byl oporou demokracie a hradní politiky. Hlavním tiskovým orgánem se stalo *České slovo* vydávané Melantrichem s vlivnými autory Luděk Stránským, Josefem Horou nebo Josefem. *Večerní České slovo* bylo nejúspěšnějším večerníkem své doby. Na Moravě vycházelo *Moravské slovo* a k úspěšným patřily i ranní listy *Telegraf* či *A-zet*.

**Tisk sociálních demokratů a komunistů** zahrnoval především *Právo lidu*, jehož večerní variantou byl *Přítel lidu*. Ve třicátých letech přispívali do jeho kulturní rubriky mimo jiné i významní literáti té doby: Antonín Matěj Píša a Jaroslav Seifert. Bulvární linii reprezentovaly *Ranní noviny*. „Ze sociálně demokratického tisku se postupně vyděloval radikální tisk komunistů.“<sup>9</sup> Hlavním orgánem komunistů se stalo *Rudé právo*, později doplněné o *Večerník Rudého práva*, *Haló noviny* nebo *Rudý večerník*.

Za první republiky se objevily i **fašistické a krajně pravicové skupiny**. Tvořily menší tituly jako *Říšská stráž* (od roku 1929 *Stráž Říše*) a *Fašistické listy*. „Mnoho fašistických titulů mělo v názvu slovo „národ“: *Boj národa*, *Národní právo*, *Stráž národa*, *Národní slovo*, *Právo národa*, *Národní výzva*, *Štít národa*.“<sup>10</sup>

### 1.3 Nezávislý tisk

Vedle stranických listů vycházely i takzvané nezávislé tituly, které nepůsobily pod vládou žádné politické strany. Jedním z hlavních tiskovin byly brněnské *Lidové noviny*, které dále díky speciální drezíně po železnici expandovaly do Prahy. Šlo o list československé inteligence. Syn zakladatele Adolfa Stránského, Jaroslav, založil kolem deníků velmi úspěšné vydavatelství. „*Lidové noviny* se nebránily formálním a žánrovým experimentům (báseň na první stupeň, kurzivový sloupek, aj.)“<sup>11</sup> Kolem novin se vytvořila elita špičkových novinářů – Eduard Bass, bratři Čapkovi, Ferdinand Peroutka, Marie Pujmanová nebo Rudolf Těsnohlídek. 1. února 1919 začal vycházet politický a hospodářský deník s názvem *Tribuna*. V čele stál Bedřich Hlaváč a odpovědným redaktorem se stal ve svých čtyřiaadvaceti letech Ferdinand Peroutka. Na pokračování v něm vycházel například velmi populární seriál *Jací jsme?*, který se následně dočkal i knižních vydání. Deník měl několik pravidelných příloh

<sup>9</sup> KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*, s. 108.

<sup>10</sup> VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*, s. 111.

<sup>11</sup> KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*, s. 42.

jako Filmová tribuna, Moderní revue nebo Tribuna filatelistů. Ty začaly po roce 1928 vycházet jako samostatné časopisy.

Nezávislý deník *Národní politika*, založený na konci 19. století, se vyznačoval u čtenářů velmi oblíbenou inzertní rubrikou s názvem Malý oznamovatel. Byl populární také díky románům na pokračování, což v období drahých knih čtenáři velmi oceňovali. *Národní politika* se vymezila a vznikla na základě německého listu *Politik*.

Ani u těchto tisků ale nebylo možné hovořit striktně o politické nestrannosti. *Národní politika* sloužila hlavně národní demokracii, „byla naprosto reakční a patřila k obdivovatelům fašismu“<sup>12</sup>. Na opačné straně stála trojice deníků – *Lidové noviny*, *Národní osvobození* a *Tribuna* – jež odrážely postoje intelektuálního a politického okruhu soustředěného kolem prezidenta Masaryka, tzv. Hradu. Tento vlivný okruh jim poskytoval také finanční zázemí. Všechny tři tituly propagovaly hodnoty demokratického státu, liberálního smýšlení a občanské odpovědnosti. *Národní osvobození* se navíc zaměřovalo na specifické skupiny čtenářů, mezi které patřili legionáři, pedagogové či státní úředníci.

## 1.4 Časopisy

Mediální prostor první republiky byl dynamický nejen v oblasti denního tisku, ale také ve sféře časopisů, kde panovalo silné konkurenční prostředí. Vedle titulů s dlouhou historií, jako byl *Světobzor* se objevovaly i nové ambiciózní projekty. Mezi ně se zařadil například *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, jenž začal vycházet v roce 1920. Vydavatelskou scénu tehdy dotvářely společenské a kulturní časopisy, například *Hvězda* či *List československých paní a dívek*, které odrážely dobové hodnoty a estetické trendy.

Nezanedbatelnou roli hrála periodika vydávaná mimo hlavní mediální koncerny – nakladatelství Aventinum stálo za časopisem *Rozpravy Aventina* zaměřeným na literaturu a současné umění doma i v zahraničí. Umělecká skupina Devětsil představila svou vizi prostřednictvím revue *ReD*, která vycházela v letech 1927 až 1931. Kulturní zázemí republiky obohatil rovněž časopis *Čin* editovaný Marií Majerovou (přispívali do něj například František Halas, Ivan Olbracht, Jindřich Chalupecký). K úspěšným ilustrovaným časopisům patřil *Pestrý týden*, který vycházel od podzimu 1926. Jednalo se o zpravodajský a publicistický titul vysoké úrovně, ať už po stránce obsahové nebo grafické.

Výrazný rozmach zaznamenala ve sledovaném období také dětská a mládežnická

---

<sup>12</sup> BERÁNKOVÁ, Milena; KŘIVÁNKOVÁ, Alena; RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. III. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918–1944. Praha: Novinář, 1988, s. 54.

periodika. Na trhu se objevovaly tituly určené různým věkovým skupinám – například *Malý čtenář* nebo časopis *Junák* oslovovaly širší dětské publikum, zatímco nejmladším čtenářům byl určen titul *Zlatá brána*. Starší mládež mohla sáhnout po periodikách jako *Úsvit* či *Roj*. Ve 30. letech získal výrazné postavení týdeník *Mladý hlasatel*, který postupně vytlačil svého předchůdce *Mladý svět*. Zájem mladých čtenářů si získal zejména díky kreslenému seriálu *Rychlé šípy* od Jaroslava Foglara a dobrodružným povídkám Otakara Batličky. Do oblasti mládežnického tisku přispívaly i různé organizace – tělovýchovný spolek Sokol vydával časopisy *Sokolské jaro* a *Poupě*, zatímco Československý červený kříž stál za periodikem *Lípa*.

Kulturně-politická periodika hrála zásadní roli při formování intelektuálního klimatu první republiky. K vlivným titulům patřil *Červen*, jehož vznik je spojen se jménem S. K. Neumanna, či revue *VAR*, která nesla zřetelný komunistický akcent. Tento časopis pod vedením Zdeňka Nejedlého oslovoval především levicově orientované umělce a autory spjaté s avantgardou – mimo jiné do něj přispíval básník Jiří Wolker.

Mezi vlivné publicistické tituly meziválečné éry patřila *Přítomnost*, jejímž šéfredaktorem byl Ferdinand Peroutka. Tento kulturně-politický časopis se ve svém zaměření ideově přibližoval okruhu kolem prezidenta Masaryka a zastával hodnoty demokratického humanismu. Vznikl s podporou Masarykovy osobnosti, byť v neoficiální rovině. Na jeho stránkách publikovali přední představitelé tehdejší intelektuální scény, mezi nimi bratři Čapkové, Eduard Bass, Václav Černý, Karel Poláček, Marie Pujmanová i Milena Jesenská.

## 1.5 Bulvární tisk

V československém mediálním prostoru měl bulvární tisk svou nezastupitelnou roli. Začal se rozvíjet ve druhé polovině 20. let 20. století a byl spjatý s tiskovým koncernem Tempo, který založil Jiří Stříbrný se svým bratrem Františkem. „Bulvární noviny se zabývaly skandály, vraždami, loupežemi, politickými aférami, soukromým životem slavných a nezastavily se např. ani před symbolem československé státnosti – prezidentem Masarykem.“<sup>13</sup>

Prvním titulem se stal *Pondělní list*, ke kterému později přibyl deník *Večerní list* (název se ustálil v roce 1929 – *Polední list*). Bulvární tisk byl často označován jako červený, a to zejména proto, že zmiňovaný *Polední list* měl červenou hlavičku. Úspěch zaznamenal i bulvární list *Expres* vydávaný na růžovém papíře, jehož obsah byl naplněn zločiny a neštěstími. Jedním z nejvíce kontroverzních a v očích veřejnosti neakceptovaných periodik byl týdeník *Šejdr*, který se zaměřoval převážně na vulgární a obscénní obsah. Kvůli jeho názvu

---

<sup>13</sup> BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií*, s. 178.

se stoupencům Jiřího Stříbrného začalo přezdívat *šejdristé*.

Stříbrného bulvární tisk se stal častým cílem cenzury. Seriózní novináři například z *Lidového deníku* nebo *Ranních novin* proti způsobu psaní bulvárních listů opakovaně vystupovali. Bulvární tisk byl největší konkurencí pro tiskařský koncern Melantrich.

Každá z hlavních politických stran meziválečného Československa měla svůj ústřední tiskový orgán, který zahrnoval ranní vydání, večerní a odpolední tituly. Kromě deníků vydávaly největší strany také politické týdeníky a měsíčníky. Vedle toho existovaly odborové časopisy, tituly zaměřené na ženy a mládež, a také nezávislý tisk. K tomu se přidávaly stovky dalších periodik, specializovaných na různé oblasti.

## 2 Novinářská tvorba během 2. světové války a protektorátu

Období let 1938–1945 lze rozdělit na dvě etapy: druhou republiku a protektorát Čechy a Morava. Druhá republika trvala od mnichovské dohody (30. září 1938) do března 1939. Byla poznamenána společenskou depresí, morální krizí a vzestupem pravicového radikalismu včetně antisemitismu. Kritice čelili demokratické hodnoty i osobnosti jako Masaryk a Beneš, umělci jako Karel Čapek byli napadáni.

Následovalo období protektorátu Čechy a Morava, které trvalo až do osvobození země spojeneckými vojsky v květnu 1945. Během druhé světové války se média a mediální komunikace staly součástí vojenské strategie a zároveň nástrojem pro válečnou propagandu. „Protektorátní propaganda se zvláště po roce 1942 zaměřovala na mládež, kterou chtěli kolaboranti získat na svou stranu.“<sup>14</sup> Nacistické obsazení však nenechalo českou společnost klidnou a brzy začaly vznikat odbojové skupiny. Tyto odbojové skupiny lze rozdělit do dvou hlavních kategorií: na odboj vedený ilegální Komunistickou stranou Československa a na nekomunistické odbojové organizace, mezi něž patřily Obrana národa nebo Petiční výbor Věrní zůstaneme. Výsledkem tohoto rozporu bylo trojí rozdělení médií působících na protektorátním území: legální média, ilegální média a média ze zahraničí.

Mnichovská dohoda vedla nejen ke ztrátám území, ale i k výraznému poklesu periodického tisku. V krátké době zaniklo téměř 1900 titulů, včetně *Rudého práva* a *Národního osvobození*. „Na počátku protektorátu vycházelo 2125 českých novin a časopisů (z toho 85 deníků, 10 obdeníků a 258 týdeníků) a několik desítek německých tištěných periodik.“<sup>15</sup> Postupem války klesala kvalita tisku – noviny vycházely pouze na jedné či dvou

---

<sup>14</sup> KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*, s. 99.

<sup>15</sup> VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*, s. 119.

stranách. Na konci války z původního množství tiskovin přežilo jen dvanáct listů, například *Lidové listy*, *Lidové noviny* nebo *Moravské noviny*.

Zachovaná média musela čelit cenzuře a omezování svobody projevu. Hitlerovy pokusy o rozbití Československa měly hluboký dopad na všechny oblasti společnosti, včetně médií. Došlo k zásadním změnám v legislativním rámci mediálního fungování, přičemž změny postihly i složení redakcí. V platnost vstoupil zákon o mimořádných opatřeních č. 300/1920 Sb., který umožnil na dobu tří měsíců omezit občanské svobody. „Na základě tohoto zákona byla 26. září 1938 ustavena při ministerstvu vnitra Ústřední cenzurní komise, která cenzurovala tisk, zásilky, telegramy a telegrafní rozhovory, provoz radiotelegrafických zařízení, divadla, filmy a zvuková reprodukční zařízení.“<sup>16</sup>

Druhá republika pod vedením prezidenta Háchy usilovala o sjednocení politického života. Politické strany byly zrušeny a nahradily je dvě nové: Strana národní jednoty (s tiskem *Venkov*) a Národní strana práce (s deníkem *Národní práce*).

## 2.1 Cenzura protektorátního tisku

Za kontrolu tisku během protektorátu byl zodpovědný tiskový odbor Předsednictva ministerské rady, který se také podílel na samotné kontrole. Skutečnou moc nad tiskem však měli v rukou přímo okupanti. „Okupační moc adaptovala legislativu první republiky a k výkonu cenzury zneužila cenzurní praxe druhé republiky.“<sup>17</sup> Po dobudování protektorátu převzalo kontrolu nad médii oddělení kulturně politických záležitostí Úřadu říšského protektora. Pro zajištění cenzury bylo zřízeno Ústředí tiskové dozorcí služby, jehož členové byli pravidelně dosazováni do redakcí denních protektorátních novin. „Tiskový odbor dále vydával Informace pro šéfredaktory, v nichž byly redakce instruovány, jak a o čem mají psát či naopak nepsat.“<sup>18</sup>

Cenzura se zaměřovala na širokou škálu mediálních obsahů, včetně článků, fotografií a inzerátů, přičemž kontrolováno bylo nejen to, co bylo napsáno, ale i způsob jeho prezentace. Prvotní kontrolu vykonával domácí cenzor přímo v redakci, kde spolu se šéfredaktorem odpovídal za dodržení všech cenzurních směrnic. Poté byl výtisk odeslán k posouzení na Ústředí tiskové dozorcí služby. Teprve po jeho schválení mohl být tisk novin zahájen. Čtenáři neměli mít žádnou možnost zjistit, že došlo k cenzurním zásahům, a tak byly vynechané části vždy nahrazeny jiným, nezávadným textem. Některé články, jako například o vyhlazení Lidic a Ležáků, byly připravovány a musely být publikovány v nezměněné podobě.

---

<sup>16</sup> VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*, s. 201.

<sup>17</sup> KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*, s. 90.

<sup>18</sup> BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií*, s. 205.



„Od počátku okupace se vytvářely dvě skupiny tiskových kolaborantů – jednak kolem protektorátního ministra školství a osvěty Emanuela Moravce, jednak kolem šéfredaktora *Večera*, později *Venkova*, Vladimíra Krychtálka.“<sup>19</sup> Ti, kteří chtěli být v době okupace novináři, museli být povinně členy Národního svazu novinářů. Podmínkou byl árijský původ a to stejné platilo pro jejich příbuzné – manželky. Svaz se celkově podílel na výchově novinářů v duchu Říše.

## 2.2 Legální tisk

Legální tisk se vyznačoval tím, že byl vydáván na okupovaném území se souhlasem okupanta, který prostřednictvím těchto tištěných médií usiloval o své vlastní cíle. Pro protektorátní období je charakteristický prudký pokles počtu vycházejících tiskovin. Do konce války bylo v různých obdobích zakázáno téměř 1 900 titulů. „Předsednictvo ministerské rady bylo zmocněno určovat výši nákladu periodik, zastavovat vydávání tiskovin a stanovovat rozsah listů i jednotlivých jejich částí (také rušením celých rubrik) včetně inzerce.“<sup>20</sup> Všechna legální média měla společný cíl – přimět Čechy k souhlasu s okupací.

Výjimkou byl časopis *Přítomnost*, který šel proti tendenci omezování českých vycházejících periodik. V říjnu 1942 začal tiskový podnik Melantrich vydávat noviny, jejichž cílem bylo co nejvíce napodobit, až téměř zkopírovat, stejnojmenný časopis Ferdinanda Peroutky, jehož poslední číslo vyšlo v srpnu 1939. Nacisté převzali nejen grafickou úpravu deníku, ale ke spolupráci se pokusili přimět i samotného šéfredaktora. Nabídku odmítl, a tak v čele stanul Emanuel Vajtauer, který byl později považován za jednu z vůdčích osobností tehdejší české žurnalistické kolaborace.

Mezi legálně vydávané noviny v protektorátu Čechy a Morava patřily i německé tituly, což bylo důsledkem nárůstu počtu německé populace. Mezi významné deníky patřil *Der Neue Tag*, který začal vycházet v dubnu 1939 a byl koncipován tak, aby mohl sloužit jako zdroj pro český tisk. Večerní vydání tohoto listu se nazývalo *Prager Abend*. V Brně Němci vydávali druhý největší německý deník protektorátu, *Brünner Tagblatt*, společně s večerní verzí, *Brünner Abendblatt*. Od roku 1940 vycházel také měsíčník *Böhmen und Mähren*, který byl tištěn na křídovém papíře a vyznačoval se kvalitní grafickou úpravou. Tento list zdůrazňoval historickou propojenost českých zemí s Říší.

---

<sup>19</sup> VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*, s. 117.

<sup>20</sup> BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií*, s. 206–207.

Všechna protektorátní média měla výrazně protižidovský charakter, což vycházelo z norimberských zákonů. Z českých titulů byl nejvíce antisemitský týdeník *Árijský boj*, který vydávala Protižidovská liga. Každý výtisk obsahoval silný útok na židovské obyvatelstvo včetně těch, kteří se jim snažili jakkoli pomáhat. Šéfredaktorem byl Rudolf Novák, který sám psal řadu komentářů. České fašistické hnutí, známé jako Český národně socialistický tábor – Vlajka, mělo také své vlastní tiskové orgány, a to deník *Vlajka* a týdeník *Árijská fronta*.

Přestože legální tisk vyvolával v širší veřejnosti značnou nedůvěru, stále zůstával klíčovým a snadno dostupným zdrojem informací o dění nejen v domácí politice, ale i na mezinárodní scéně. Mezi nejvýznamnější protektorátní noviny patřily *Národní práce*, *České slovo*, *Lidové noviny*, *Venkov*, *A-Zet* a *Národní listy*.

Němci si již od počátku uvědomovali zásadní roli médií, a proto se snažili získat novináře, kteří by ochotně spolupracovali s nacistickým režimem. V rámci této strategie vznikla skupina proněmecky orientovaných šéfredaktorů, kteří se podíleli na přetváření českého tisku na nástroj nacistické propagandy. Byly pro ně organizovány propagandistické zájezdy do Německa nebo do okupovaných území. Z těchto cest poté vznikaly reportáže o vojenských, hospodářských i kulturních úspěších německého státu.

## 2.3 Domácí ilegální tisk

Vedle legálního tisku vycházelo za protektorátu přes 140 ilegálních titulů. Důležitou roli hrál ilegální tisk především mezi lety 1939 a 1941, poté se k moci dostal zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich a celková činnost ilegálního tisku byla výrazně omezena.

„Domácí odboj byl velmi zřetelně rozdělen na nekomunistický a komunistický.“<sup>21</sup> Nekomunistický odboj se skládal ze tří skupin – Petiční výbor Věrní zůstaneme, Politické ústředí a Obrana národa. Ze začátku působilo každé seskupení samostatně, ale v roce 1940 vytvořila společnou centrálu pojmenovanou Ústřední vedení odboje domácího se zkratkou ÚVOD.

Mezi nejrozšířenější tiskové tituly této sekce patřil časopis *V boj*, vedený Jaroslavem Škaldou, jehož vydávání zajišťovala skupina Družstvo v první fázi. Časopis se stal velmi populárním a spolupracovala na něm řada renomovaných novinářů – František Halas, Jan Drda, jako výkonná redaktorka krátce působila Milena Jesenská. Dne 12. listopadu 1939 byla skupina odhalena gestapem, Josef Škalda byl zatčen a vydávání časopisu bylo celému týmu zamezeno. Zatčena byla i Milena Jesenská, přestože se u ní žádné usvědčující materiály nenašly. První

---

<sup>21</sup> BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií*, s. 217.

řady periodika převzala spořilovská skupina v čele s Irenou Bernáškovou, skupina byla ale později odhalena gestapem. Souběžně vydávala časopis holešovická skupina pod označením „*vydání H.*“ Gestapo tuto skupinu zlikvidovalo na jaře 1941.

Petiční výbor Věrní zůstaneme vydával periodikum s názvem *Detektivky*, které mělo formu sešitových detektivních románů. Tyto romány se soustředily na mezinárodní události, zahrnovaly anonymní verše a reagovaly na aktuální situaci, včetně říšské propagandy. „Výrazně pracovaly se sarkasmem, ironií, vtipem a pravidelnou rubrikou protektorátních anekdot.“<sup>22</sup> Mezi další tiskoviny domácího odboje patřily *K situaci*, *Signál*, *Český kurýr* nebo *ISNO*, zkratka pro Informační službu národního osvobození.

Komunistický odboj vydával ústřední list KSČ, *Rudé právo*. První ilegální číslo vyšlo v srpnu 1939 a tisk byl rozšiřován po celém protektorátním území. Redakce *Rudého práva* se od roku 1939 do dubna 1943 skládala z několika novinářských osobností, jako byli Miloš Krásný, Jan Zika, Julius Fučík, Rudolf Vetiška a Arnošt Wiedner. Po jejich zatčení byl tisk časopisu na půl roku přerušen. Místo něj začal vycházet *Předvoj*, a po nějaké době bylo ilegální *Rudé právo* opět obnoveno. Periodikum zahrnovalo programová prohlášení, která vycházela z dokumentů Komunistické internacionály. Vedle něj vycházel i krajský tisk KSČ, například moravská *Rovnost* (původně *Hlasy z podzemí*), plzeňský závodní tisk *Škodovák* a mládežnický časopis *Mladá garda*. Dalšími ilegálními tituly byly *Pochodeň svobody* a *Siréna*.

Je nutné zdůraznit, že ilegální periodika byla vydávána také v koncentračních táborech a káznicích. V Terezíně byl ručně rozmnožován časopis *Přehled*, v káznici ve Waldheimu vydávaly ženy mezi lety 1943 a 1944 časopis *Rudá zář* a podobně vycházel také vězeňský časopis v koncentračním táboře Dachau. „V roce 1942 vytvářel v židovském ghettu v Terezíně čtrnáctiletý chlapec Petr Ginz<sup>23</sup> časopis *Vedem*.“<sup>24</sup> Psali, redigovali a ilustrovali ho výhradně chlapci mezi dvanácti a patnácti lety, kteří žili v bloku L417, známém jako 1. chlapecký domov. Pro odbojovou činnost bylo nacisty posláno na smrt do koncentračních táborů nebo rovnou popraveno celkem 112 redaktorů a spolupracovníků. Mezi nimi byli osobnosti jako Julius Fučík, Josef Čapek nebo Milena Jesenská.

## 2.4 Exilový tisk

Během nacistické okupace existovala nejen domácí, ale i zahraniční média. V říjnu 1939 začal ve Francii vycházet *Česko-slovenský boj* a komunistický *Světový rozhled*. Po pádu Francie

---

<sup>22</sup> BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií*, s. 218.

<sup>23</sup> Ve svých šestnácti letech byl deportován do koncentračního tábora v Osvětimi, kde zemřel v plynové komoře.

<sup>24</sup> VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*, s. 120.

v roce 1940 se centrum československé exilové žurnalistiky přesunulo do Velké Británie, kde působila Československá tisková kancelář a vycházely tam listy jako *Čechoslovák*, *Nová svoboda*, *Naše noviny* anebo vojenský deník *Československé listy*.

Komunisté založili londýnský Klub žen, který spolupracoval na vydávání listu *Frau in Arbeit*, později *Pracující žena* a od roku 1943 *Československá žena*. Šlo o časopis pro české, rakouské a německé emigrantky. Ve 30. letech nabyla diskuze o ženské emancipaci na významu, čemuž napomohla produkce časopisů (*Hvězda*, *List československých paní a dívek*, *Pražanka* či *Moravanka*). Dámský časopis *Eva* přestal ženy brát jako křehké osoby, ale své stránky plnil ženami, které se rozhodly vykročit ze zajetého stereotypu. Příkladem může být závodnice Eliška Junková, která v roce 1928 zvítězila v automobilovém závodě Targa Florio. Mezi nejznámější patřila v tomto odvětví Milena Jesenská, která psala nejen do *Evy*, ale také do tiskovin s názvy *Civilisovaná žena* nebo *Gentleman*.

Československá média působila i v Sovětském svazu, kde československé jednotky vydávaly *Denní zprávy* a *Naše vojsko* v SSSR. Ilegální tisk revolučních skupin na Slovensku (např. *Pravda*, *Povstanie*) měl spíše symbolický význam.

Vedle Británie působila československá média i v Sovětském svazu, kde byly zformovány československé jednotky a vydávaly periodikum *Denní zprávy* a týdeník *Naše vojsko* v SSSR.

Protektorátní období znamenalo pro česká média i pro celou českou společnost tragickou zkušenost s nenávratnými ztrátami – během války zahynulo nespočet osobností z uměleckého světa. „Prožitek osobního, politického, národního i etnického ohrožení, který přinesla nacistická okupace, vedl k formování požadavku na zásadní vyrovnání se s protektorátní minulostí a poznamenal poválečný vývoj médií v obnoveném Československu.“<sup>25</sup>

---

<sup>25</sup> BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií*, s. 222.

### 3 Tvorba Mileny Jesenské

Podle spisovatelky Marty Markové-Kotkové<sup>26</sup> byla redaktorce a zároveň módní ikoně své doby přisouzena role Kafkovy přítelkyně. Nejenže překládala jeho díla do češtiny, ale také mezi nimi vzniklo více než přátelské pouto, přestože se osobně potkali pouze dvakrát.

V druhé části své práce bych ráda Milenu Jesenskou představila jako úspěšnou fejetonistku, často označovanou za nejznámější českou prvorepublikovou novinářku. V textech napříč její tvorbou zkoumám na vybraných fejetonech několik aspektů – tematické hledisko (a to i ve vztahu k historickému a kulturnímu kontextu), motivy, rétorickou strategii a v závěru shrnu její působení v závislosti na proměnách stylu psaní.

#### 3.1 Novinářská působnost Mileny Jesenské

Jesenská odjela v roce 1918 se svým prvním manželem Ernstem Polakem do Vídně, kde se spolu na delší dobu usadili. Právě tady si začala přivydělávat psaním. Psala o světě módy, o bohatých ženách, o znovu vznikajících módních domech. „Hned první rok ve Vídni píše Franzi Kafkovi, že by ráda přeložila jeho povídku.“<sup>27</sup> V dubnu 1920 vyšel v týdeníku *Kmen* český překlad povídky *Topič*. Brzy si vybuodovala reputaci jako schopná překladatelka a novinářka – přispívala do řady periodik jako *Národní listy*, *Pestrý týden*, *Světobzor*, *Eva*, *Elegantní Praha*, *Přítomnost* nebo *Tribuna*, kde začínala.

V roce 1923 získala místo vedoucí redaktorky ženské rubriky v *Národních listech*, kde setrvala šest let. „I když šlo o poměrně prestižní práci, mělo pro ni angažmá v národnědemokratickém listu od počátku jeden zásadní nedostatek: Jesenská nesouhlasila s redakční politikou, protože navzdory rodinné tradici jí bylo striktně konzervativní směřování deníku zcela cizí.“<sup>28</sup> Neshody zesílily ještě více, když se rozhodla opustit Vídeň. Natrvalo se vrátila do Prahy a začala se pohybovat v avantgardistických kruzích, zejména kvůli začínajícímu vztahu s jejím druhým manželem, architektem Jaromírem Krejcarem.

Pokračovala v psaní fejetonů a krátkých článků o módě, životním stylu, výchově dětí, manželství či zdraví. Na konci 20. let začala pracovat pro nově založený týdeník *Pestrý týden*. Její publicistika si získala značný ohlas především u čtenářek – již etablovaná novinářka se stala ikonou ženské módní rubriky v novinách. Zdravotní komplikace (nehoda na lyžích, náročný porod její první a jediné dcery Jany) ji donutily práci přerušit. Až do roku 1929 se

---

<sup>26</sup> MARKOVÁ-KOTKOVÁ, Marta. *Mýtus Milena: Milena Jesenská jinak*. Praha: Primus, 1993, s. 7.

<sup>27</sup> TABERY, Erik. *Milena Jesenská: Dokud smím psát, tak se odsud nehnu*. Respekt, roč. 35 (2024), č. 13, s. 16.

<sup>28</sup> ZÍDEK, Petr; HAZDRA, Zdeněk. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub, 2014, s. 150.

podrobovala léčbě, prošla dlouhou rekonvalescencí, a navíc jí po zánětu kloubů zůstala částečná chromost. „Ze ženy, která kypěla energií a již všichni popisovali jako nezdolný živel, se stal někdo jiný.“<sup>29</sup>

Na jaře tohoto obtížného roku dostala nabídku od šéfredaktora *Lidových novin*, Karla Zdeňka Klímy, a začala psát pro ženskou rubriku. Tento krok představoval zásadní zlom jak v jejím životě, tak i pro samotnou redakci, přestože zde působila jen necelý rok (od dubna 1929 do června 1930). Do jejího nástupu stála v čele módní redakce Marie Fantová<sup>30</sup>, která se stala největší profesní rivalkou Mileny Jesenské. V redakci měla možnost realizovat své sny o vlastní ženské rubrice. Její články byly ale ovlivněny vstupem do Komunistické strany Československa na pátém sjezdu v roce 1929. Podpora socialismu, budování třídního boje a snaha o vykreslení „podstaty onoho druhého břehu, na kterém jsou už sovětské dělníky“<sup>31</sup> – to vše se propsalo do jejích textů. S tímto novým postojem nebyl spokojený ani šéfredaktor Klíma, a tak začala ženská rubrika pod vedením Jesenské postupně upadat.

K červnu 1930 dostala výpověď a redakci musela opustit. „Po svém odchodu z *Národních listů* a *Lidových novin* rediguje Milena Jesenská v letech 1932–33 časopis pro moderní život *Žijeme*. Když ani zde kvůli levicovému přesvědčení neobstojí, začíná psát také pro komunistický tisk.“<sup>32</sup> Poté pracovala pro levicové tisky *Tvorba* a *Svět práce*. Po vyloučení z KSČ v polovině 30. let psala pod pseudonymy pro *Právo lidu* nebo *Světlozor*.

Nelze opomenout novinářské působení Mileny Jesenské v týdeníku *Přítomnost* pod vedením šéfredaktora Ferdinanda Peroutky, kde mohla plně rozvinout své politické cítění a vedle fejetonů začala psát rozsáhlé reportáže. Atmosféra v Československu se ale začínala dramatizovat a na území se dostali první političtí uprchlíci z Německa. „V této době psala nejen kritické stati o Hitlerově Německu, nýbrž i o Sovětském svazu a o západních mocnostech, Velké Británii a Francii, které „mnichovskou dohodou“ z listopadu 1938 zradily Československo.“<sup>33</sup> V roce 1938 byla Milena Jesenská jedinou českou novinářkou, která několikrát navštívila sever a západ Čech, aby si udělala představu o tom, co se doopravdy děje, a mohla tak informovat čtenáře o celé situaci. I přes obsazení Československa a vnik

---

<sup>29</sup> ZÍDEK, Petr; HAZDRA, Zdeněk. *Osobnosti Lidových novin*, s. 151.

<sup>30</sup> Známa pod zkratkou Ma-Fa byla autorka žurnalistické prózy a překladatelka z angličtiny. V meziválečné žurnalistice byla představitelkou nové generace emancipovaných žen. Vedle *Lidových novin* působila i v levicovém časopisu *Tvorba*. Po převratu v únoru 1948 se stala novému režimu nepohodlnou a skončila v táboře nucených prací.

<sup>31</sup> JESENSKÁ, Milena; JIRÁSKOVÁ, Marie (ed.). *Křižovatky: (výbor z díla)*. Praha: Torst, 2016, s. 525.

<sup>32</sup> Tamtéž, s. 136.

<sup>33</sup> ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Jak porozumět Kafkovi*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2009, s. 187.

nacistů do země vycházel každý týden v *Přítomnosti* jeden její článek. Po zatčení Peroutky převzala vedení časopisu, ale ten byl v září 1939 úředně zrušen.

Po ukončení své novinářské činnosti našla smysl života v pomoci ohroženým lidem. Aktivně se zapojila do odbojové činnosti, a to jak prostřednictvím spolupráce na vydávání ilegálního časopisu *V boj*, tak i podporou organizace Obrana národa, pro niž zajišťovala přepravu letců a dalších perzekvovaných osob z území protektorátu do Polska. Dne 12. listopadu 1939 byla Jesenská zatčena a převezena do věznice na Pankráci. Na konci února následujícího roku stanula před soudem, kde čelila obvinění z velezrady. Pravděpodobně v říjnu byla ve velmi špatném zdravotním stavu deportována do koncentračního tábora Ravensbrück, kde 17. května 1944 po nezdařené operaci zemřela.

### 3.1.1 Fejeton jako klíčový žánr první poloviny 20. století

Milena Jesenská byla mistryní reportáží, recenzí, pro své čtenáře tvořila také ankety, ale především byl její doménou fejeton. Právě proto nejdříve uvedu podstatu tohoto žánru a jeho popularitu v první polovině 20. století.

Jedná se o publicistický žánr na pomezí literatury a žurnalistiky. Obvykle jde o „nepříliš rozsáhlý článek, zaměřený zpravidla ke společenským nebo kulturním aktualitám, ... psaný lehkým a zábavným slohem“<sup>34</sup>. Často využívá ironii, nadsázku a osobitý styl. Původně byl umístován na dolní část novinové stránky – s tím souvisí i původ jeho názvu z francouzštiny *feuilleton* – „lístek“) – což mu dávalo určitou volnost od standardního zpravodajství.

V období kariéry Jesenské šlo o jeden z nejoblíbenějších publicistických žánrů. Čtenáři oceňovali jeho přístupnost, srozumitelnost a často i humor, který byl v kontrastu s politickými a vážnými tématy v novinách. Fejetonisté dokázali poutavě a vtipně komentovat společenské změny, technologický pokrok i běžné životní situace.

Objevoval se v nejvýznamnějších denících a časopisech, což z něj činilo klíčovou součást dobové žurnalistiky. V meziválečné době, kdy média procházela rozvojem, se tento žánr stával stále populárnějším a některé noviny na něj měly vyhrazené pravidelné rubriky.

Mezi významné fejetonisty 1. poloviny 20. století patřil například Karel Čapek, „jehož práce jsou charakteristické zpřítomňováním nepovšimnutých událostí či věcí a snahou o zbeletrizování“<sup>35</sup> nebo Karel Poláček, jenž využíval fejeton ke kritice maloměstáctví a ke komentování absurdních aspektů společnosti. Vedle Mileny Jesenské vnesla do fejetonu

---

<sup>34</sup> ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU ČSAV. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 111.

<sup>35</sup> OSVALDOVÁ, Barbora; HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha: Libri, 2002, s. 62.

nový rozměr Jožka Jabůrková, která se specializovala na text silně angažovaný, často zaměřený na sociální nespravedlnost a postavení žen, a další významnou fejetonistkou, která psala o kultuře, společenských změnách a ženské emancipaci, byla Marie Fantová.

## 3.2 Témata v tvorbě Mileny Jesenské

Milena Jesenská se ve své tvorbě opakovaně vrací k otázkám ženské emancipace a reflektuje postavení žen v patriarchální společnosti. Ukazuje rozdíly mezi ženami z různých sociálních vrstev a upozorňuje na to, že emancipace neznamena jen získání nových práv, ale i nové povinnosti a odpovědnost. Cílem této části je postupné představení ústředních témat novinářky na vybraných fejetonech.

### 3.2.1 Emancipace žen

„Osvobození, vyproštění, zrovnoprávnění, získání nezávislosti společenské aj.“<sup>36</sup>, těmito pojmy popisuje emancipaci, jedno z ústředních témat Jesenské, Akademický slovník cizích slov. Ve svých textech reflektuje pohled společnosti na problematiku ženských práv, a tak svým čtenářům nabízí nespočet příkladů a možností, jak vybudovat rovnoprávnost mezi oběma pohlavími. Ukazuje, že emancipace není jednorázový proces, ale neustálý boj o rovnoprávnost, v němž ženy musejí obhájit svá práva a zároveň si udržet vlastní identitu a vnitřní svobodu. Ztělesňovala ideál moderní, emancipované ženy 20. let minulého století. Svůj pohled na svět vyjadřovala nenuceně a přirozeně. Prostřednictvím tehdejších tištěných médií, se jí naskytla příležitost nejen lépe porozumět aktuálnímu dění, ale také navazovat kontakty s ženskými kruhy a aktivně se zapojovat do diskurzu formujícího postavení žen ve společnosti.

#### 3.2.1.1 O té ženské emancipaci několik poznámek velice zaostalých

Téma ženské emancipace a postavení ženy v patriarchální společnosti dokládá esej s příznačným názvem – *O té ženské emancipaci několik poznámek velice zaostalých* (1923), která je součástí knihy *Cesta k jednoduchosti*<sup>37</sup>.

Text zdůrazňuje, že pokud by společnost chtěla, aby obě pohlaví podávala stejné výkony, musela by jim zajistit totožné podmínky i schopnosti. Připomíná existenci přírodních zákonů, proti nimž nelze bojovat – například skutečnost, že žena potřebuje devět měsíců na to, aby porodila dítě, zatímco muž k samotnému zplození potřebuje jen krátký okamžik. Podle

---

<sup>36</sup> PETRÁČKOVÁ, Věra; KRAUS, Jiří. *Akademický slovník cizích slov*. I. díl, A-K. Praha: Academia, 1995, s. 194.

<sup>37</sup> *Cesta k jednoduchosti* je souborem textů Mileny Jesenské, který poprvé vyšel již roku 1926.



Jesenské nelze popírat vnitřní pocity a ignorovat vlastní přirozenost, protože by to znamenalo potlačení vlastní identity.

Ve své esejí se mimo jiné zabývá zjednodušeným vnímáním domácích prací. Poukazuje na to, že vedení domácnosti nespočívá jen v uklízení, praní, vaření či šití. Muži si podle ní často neuvědomují, kolik trpělivosti, dovedností a inteligence je potřeba k tomu, aby domácnost správně fungovala. Tímto postojem se (nejen) mužům snaží ukázat, že si jsou všichni rovni. Své texty sice staví na kritice zajetých konvencí a hlásá, že jsou ženy velmi emancipované, ale jak píše Martina Pachmanová<sup>38</sup>, zároveň zřetelně podporuje poměrně stereotypní představu ženy, která nepřestává být krásná, připravená uspokojovat svého muže a být dobrou matkou v domácnosti.

V závěru přechází k tématu mateřství, které nejprve kritizuje, ale vzápětí obhajuje jako náročnou a zodpovědnou úlohu. Vychovat dítě podle ní neznámá jen trestat je za drobné prohřešky, ale především být silným, odvážným a čestným člověkem s velkým srdcem. Tímto zdůrazňuje, že výchova dítěte je mimořádně náročná. Za hlavní výhodu žen oproti mužům považuje jejich schopnost přizpůsobit se jakékoli situaci a zachovat chladnou hlavu. Navzdory pracovnímu vytížení a energii, kterou věnují svým povinnostem, muži zůstávají dětmi, které hledají u žen oporu a bezpečí. A přestože ženy dokážou být silné a nezávislé, „na dně svého srdce zůstává žena vždycky ženou a matkou“<sup>39</sup>.

Jako důležitý motiv se zde objevuje kočka, kterou považuje za tvora pečujícího a milujícího, ale zároveň nesentimentálního. Tento tvor se podle ní neohlíží zpět na svého partnera, protože je v jejím životě jen okrajovou postavou. S motivem následně více pracuje v článku *Obhajoba koček* (1926), kde jde jednak o vtipnou a osobitou obranu koček jako živočišného druhu, jednak je to manifest svobody, nezávislosti a přirozené důstojnosti. Jesenská pracuje s alegorií, kdy chování koček a jejich vztahy prezentují lidskou společnost v čele s tradičními představami o ženských a mužských rolích. Kočky vnímá jako symbol svobody – neprosí o pozornost, nenechají se zotročit, žijí podle vlastních pravidel a mají přirozenou důstojnost.

### 3.2.1.2 *Alespoň sen!*

Milena Jesenská ve svém fejetonu *Alespoň sen!* (1925), v éře, kdy byla žena za volantem spíše raritou, překvapivě otevřeně reflektuje svou osobní touhu po svobodě a rychlosti. Automobilismus byl v té době spojen s prestiží, majetkem a především s mužskou dominancí.

---

<sup>38</sup> PACHMANOVÁ, Martina. *Civilizovaná žena: ideál i paradox prvorepublikové vizuální kultury*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2021, s. 305.

<sup>39</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 158.

Jesenská svým textem provokuje tehdejší normy a ironicky naznačuje, že ženě nepřísluší nejen vlastnictví auta, ale ani samotná dovednost jej řídit. Zároveň v ní toto téma rezonuje – setkáváme se s ním i v jiných textech například *IX. Kuchyně na automobily* (1926), kde dochází ke srovnání Československa s Amerikou a Paříží, jakožto se zeměmi, ve kterých jsou ženy aktivními řidičkami.

„Kdyby se mne někdo ptal, co bych si přála nejvroucněji na světě, řekla bych: za malé sportovní auto a za umění řídit je zapíši čertu duši!“<sup>40</sup> Už úvodní řádky textu ironicky podtrhují, že auto je něco, co si nemůže dovolit finančně, ale především společensky. Představa ženy za volantem je prezentována jako věc nerealizovatelná, avšak ne kvůli její neschopnosti, ale protože ji do této role společnost jednoduše nepustí. Tato reflexe odhaluje hlubší problém: společnost určuje, co je pro ženu vhodné a co ne, a přiřazuje jí pevné role, které se neslučují s moderními technologiemi nebo svobodou pohybu.

V textu hraje podstatnou roli i automobilová móda. Ironizuje skutečnost, že žena má být především elegantní, případně zdobit interiér automobilu svou přítomností, ale neměla by se zabývat jeho řízením. Oděv je zde důležitým aspektem – ne ve smyslu podřízení se trendům, ale jako otázka funkčnosti a pohodlí pro řidičku. Oproti jiným článkům se Jesenská nebojí přímo poukázat na absurditu a nespravedlivost celé situace.

Vrchol textu představuje pasáž, kde sní o cestě dolomitskými silnicemi, v níž se spojuje poetika svobodného pohybu a kontrast mezi realitou a touhou. Představa bezstarostné jízdy v automobilu, který ji unáší krajinou, je silným obrazem ženské touhy po nezávislosti: „Jela bych, jela a jela dolomitskou silnicí. Napravo hory, nalevo hory, silnice bílá jako pentle... Motor bručí. Jela bych jak d'ábel.“<sup>41</sup> Tento moment je výjimečný právě v kontrastu s tehdejší žurnalistikou, která by spíše mohla představovat technické aspekty automobilismu nebo se věnovat praktickým radám pro ženy, avšak zřídka se dotýkala hlubších sociálních otázek.

### 3.2.1.3 *Sentimentální výchova*

Milena Jesenská ve fejetonu *Sentimentální výchova* (1928) srovnává generaci svých babiček s generací moderních žen, přičemž se zaměřuje na to, jak se změnilo vnímání ženské odvahy, zodpovědnosti a odolnosti. Na konci 20. let se v československé společnosti naplno řešila emancipace žen. Velký společenský pokrok týkající se ženské otázky byl v porovnání s 19. stoletím i s počátkem nového století markantní: „Česká společnost byla, tak jako jiné, zatížena mnohými dlouhodobě přežívajícími předsudky a konzervativními názory vůči neprivilegovaným skupinám obyvatelstva, do nichž byly, podle názorů některých, ještě

---

<sup>40</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 261.

<sup>41</sup> Tamtéž, s. 262.

na počátku 20. století zahrnovány i ženy.<sup>42</sup> První republika ženám přinesla volební právo, širší přístup ke vzdělání a lepší pracovní příležitosti – obecně lze říct, že byla republika v této době jednou z nejpokrokovějších zemí v otázce ženských práv. Jesenská ve fejetonu neodmítá myšlenku emancipace, ale ukazuje její rozdíl mezi teorií a realitou.

Ženy její doby (20. léta 20. století) se dožadovaly práv a svobod, ale podle ní stále nebyly připravené na těžkosti, které se svobodou přicházejí. Chceme být nezávislé, „ale jak rozmazlené a zhýčkané jsme“<sup>43</sup> – to je jádro kritiky. Na příkladu své babičky popisuje tvrdý život ženy, která se musela obětovat rodině – vychovávat osm dětí, obstarávat domácnost a zvládat fyzickou i psychickou námahu bez nároků na osobní štěstí či uznání. Takový život přirovnává k vojenské kázni, kde není prostor pro přecitlivělost či sobectví.

Oproti tomu Jesenská staví moderní ženy, které sice považují samy sebe za silné a emancipované, avšak ve skutečnosti mají oproti svým předkům výrazně usnadněný život díky technickému pokroku – elektřině, koupelnám, vychovatelkám a lékařské péči. Tento pohled je v přímém protikladu s tehdejší feministickým optimismem. Jesenská namísto oslav staví emancipaci do jiného světla – klade si otázku, zda se ženy opravdu emancipovaly, nebo pouze získaly pohodlí moderního světa, aniž by se naučily snášet skutečné těžkosti.

Dobová žena je brána jako silná, pokud zvládne porod v nemocnici, pokud si dokáže udržet zaměstnání. Oproti tomu její babička rodila doma, bez odborné pomoci, a přesto musela okamžitě pokračovat v práci a péči o děti. Podle autorky tedy společnost oslavuje ženskou statečnost tam, kde ji dříve ženy prokazovaly přirozeně a bez okázalosti. Jesenská, která sama prošla bouřlivým vývojem od bohémského života ke společensky angažované novinářce, touto kritikou nejspíš chtěla provokovat čtenářky k zamyšlení: Mají ženy skutečně těžší život než jejich babičky, nebo „jen“ neumí snášet životní těžkosti?

Na závěr ironicky podotýká: „Přitom mluvíme o století osamostatnění ženy, o tom, jak statečné a otužilé dnes jsme a jaké jsme zdravé a vzdorné! Naučily jsme se vydržet několik temp ve vodě a umíme dávat raketou ostré rány přes síť, dovedeme psát na stroji a tu a tam si vydělat peníze, dovedeme vůbec znamenitě všechno možné, jen statečně snášet nepříjemnosti a starosti nás nikdo nenaučil.“<sup>44</sup>

Dochází k závěru, že emancipace není jen o vnějších změnách, ale i o vnitřní síle. Varuje před představou, že moderní technologie a lepší společenské postavení automaticky znamenají,

---

<sup>42</sup> MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2005, s. 121.

<sup>43</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 443.

<sup>44</sup> Tamtéž, s. 444.

že se ženy staly silnějšími. Její přístup byl provokativní, protože se nebála říct něco, co feministické hnutí tehdy nechtělo slyšet – že emancipace není jen o právech, ale i o schopnosti unést svůj vlastní osud. Nebála se jít proti proudu a to i tam, kde byla mezi svými.

### 3.2.2 Móda

Velkým tématem je v jejích fejetonech móda zaměřující se nejen na oblečení, ale i účesy, líčení, kosmetiku a celkovou péči o sebe. Oděvní móda první republiky začala ve velkém odrážet představu o moderní ženě, sebevědomé, emancipované voličce, která si nárokuje právo na vlastní profesi a sexuální život.<sup>45</sup>

Výrazné zaujetí módou potvrzuje nejen působení v různých módních rubrikách, ale také její kniha s význačným názvem *Člověk dělá šaty*, která vyšla v roce 1927. V článkách se staví k různým aspektům týkající se módy a starání se o sebe samu. Podle Jesenské není podstatné vlastnit luxusní šaty, ale vědět, jak se oblékat tak, aby oděv ladil s tělem i s charakterem člověka. Uměním podle ní bylo vybrat si kvalitní a nadčasové kousky, zatímco zbytečný konzum a slepé podléhání trendům považovala za znak nevyspělosti. Výrazně propagovala poznání vlastního těla, s čímž souvisí i její častý apel na fyzické i psychické zdraví – dbala na pravidelnou hygienu, šetrné líčení a zdravý životní styl. Jak podotýká Eva Uchalová<sup>46</sup>, móda v textech Jesenské mnohdy nefiguruje jako hlavní téma – dokonce ani tam, kde bychom ji očekávali, tedy v módních referátech.

#### 3.2.2.1 *Dáma dnes a včera*

„Móda vždy měla a má nejužší styky se společností. – Společenské mravy a způsoby šly vždy s módou ruku v ruce, již proto, že odedávna hrála žena ve společnosti dominující roli.“<sup>47</sup> Tato slova otevírají fejeton *Dáma dnes a včera* (1920), ve kterém se zaměřuje na fenomén dámy a jeho vztah k módě. Na rozdíl od běžných dobových módních článků, které se soustředily na popis trendů, Jesenská klade důraz na myšlenku, že skutečná dáma není definována oblečením, ale osobností.

Nejvýraznější myšlenkou fejetonu je tvrzení, že „šaty nejsou mrtvá věc, šaty žijí, nedělají šaty člověka, ale člověk dělá šaty“<sup>48</sup>. Módu nechápe jako povrchní záležitost, ale jako odraz osobnosti nositele. Připomíná, že v minulosti byly ženy, které pořádaly salony, nejen dobře oblečené, ale i vzdělané a kulturně vyspělé. Oproti tomu moderní společnost se podle ní

---

<sup>45</sup> LENDEROVÁ, Milena; KOPIČKOVÁ, Božena; BUREŠOVÁ, Jana; MAUR, Eduard. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, 2009, s. 260.

<sup>46</sup> UHALOVÁ, Eva. *Česká móda 1918–1939: elegance první republiky*. Praha: Olympia, 1996, s. 49.

<sup>47</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 57.

<sup>48</sup> Tamtéž, s. 59.

soustředí na plytkost, kdy se společenské salony proměnily v místa určené k bezvýznamným až směšným konverzacím. Už zde je patrná kritika soudobých mravů, která je častým motivem její novinářské tvorby.

Klíčovým bodem fejetonu je vymezení pojmu *dáma*. Jesenská odmítá redukování tohoto označení na vkusně oblečenou ženu. Dáma je podle ní definována „vysokou duševní, duchovní i tělesnou úrovní“<sup>49</sup>. Jesenská zdůrazňuje vnitřní harmonii, přirozenost a vyrovnanost jako hlavní znaky a do pozadí vsazuje vizuální dojem, na který se dobový ideál elegance často omezoval.

Nový typ ženy kritizuje za ztrátu přirozené elegance a půvabu – chodí jako muži, kouří, mluví hrubě. Tím reflektuje širší společenskou debatu o proměně ženské identity po první světové válce. V tomto ohledu je její kritika v souladu s konzervativnějšími autory, ale Jesenská přesto nejde směrem rigidního odmítání změn. Poukazuje spíše na to, že některé ženy přijímají moderní styl pouze povrchně a nevědomky ztrácejí skutečné ženské kvality. Zároveň kritizuje konzervativní představy o ženách uzavřených do světa etikety a zdvořilosti.

Analýza naznačuje, že text mohl rozdělit čtenářskou obec – konzervativnější čtenáři v něm viděli potvrzení svého pohledu, zatímco moderně smýšlející ženy vnímaly její kritiku jako příliš ostrou. Zatímco mnohé ženské autorky volily uhlazený jazyk, ona používala ironii, sarkasmus a tvrdá slova. Tento styl ji přibližoval spíše k mužským publicistům, jako byl Karel Čapek<sup>50</sup>, než k tradičním ženským autorkám. Na podobnost stylového a myšlenkového směřování mezi tvorbou Mileny Jesenské a Karla Čapka upozorňuje i literární kritik Miroslav Rutte, když konstatuje, že „Milena ... hledá často útěchu a posilu v hlubokém smyslu starých pravd a v prostých, maličkých věcech života“<sup>51</sup>.

### **3.2.2.2 Především to mikádo, O moderním „účesu“**

V jednom z fejetonů knihy *Člověk dělá šaty, Především to mikádo* (1925), který se dá tematicky propojit i s fejetonem *O moderním „účesu“* (1927), jež vyšel v *Národních listech*, se autorka zamýšlí nad proměnami trendů v účesech. Milena Jesenská v obou reflektuje proměnu ženského vzhledu, která v sobě nese hlubší společenský význam. V letech 1918–1938 „do ženské módy pronikaly mužské prvky: krátké vlasy i celková silueta, popírající atributy

---

<sup>49</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 57.

<sup>50</sup> Karel Čapek byl pro Milenu Jesenskou vzorem, vzhlížela k němu a nesmírně si ho vážila. Jeho smrt ji velice zasáhla a v lednu 1939 napsala do *Přítomnosti* citlivý, křehký a emocionální článek s výstižným názvem *Poslední dny Karla Čapka*.

<sup>51</sup> RUTTE, Miroslav. *Dvě fejetonistky*, in: JESENSKÁ, Milena; JIRÁSKOVÁ, Marie (ed.). *Křižovatky: (výbor z díla)*. Praha: Torst, 2016, s. 800.

ženství, předurčenost k mateřství.“<sup>52</sup> Vedle toho byla pro společnost u ženy šokující i změna účesu – pro nás nyní banální prvek, který byl ale dříve silně vázán na společenské normy.

V interpretaci autorky nebylo mikádo jen módním výstřelkem, ale znakem nové doby a změn v myšlení. Žena se osvobodila od korzetů, komplikovaných účesů a od mnoha starých dogmat. Jesenská zdůrazňuje, že krátké vlasy jsou praktičtější a čistší a k tomu odrážejí proměnu ženského sebevnímání. Dlouhé copy, které vyžadovaly složitou péči a svazovaly ženy v doslovném i přeneseném smyslu, ustupují střihu, který dává ženám větší svobodu.

Jesenská ironicky zpochybňuje předsudky vůči mikádu a vyvrací obavy konzervativních žen i námitky mužů: „...o tom, co je ženskost, jaká vnitřní a duchovní je to vlastnost a jak je to směšné a uboze naivní tvrdit, že tyto vlastnosti závisí na délce copu.“<sup>53</sup> V textu ukazuje, jak se mění ideál ženské krásy a jak zastaralé jsou představy o „správné“ ženskosti. Kontrastuje tradiční pojetí krásy zahrnující dlouhé vlasy a oblé tvary ztvárňující barokní krásu, které v textu představují ženská vyobrazení na obrazech Rubense<sup>54</sup>, s moderní ženou s krátkým účesem, která je aktivní, sebevědomá a svobodná ve svém rozhodování o vlastním vzhledu.

Jesenská propojuje zdánlivě povrchní téma s hlubší filozofií ženské identity. Mnoho novinářek se věnovalo módním trendům popisně, ale Jesenská skrze účesy zkoumala proměnu identity žen a jejich boje za rovnoprávnost.

### 3.2.3 Sociální nespravedlnost

Jesenská neopomíjela ve své tvorbě reflektovat politicko-ekonomické problémy své doby, ale zároveň upozorňovala na hlubší společenské nerovnosti, které zasahovaly především ženy. Kritizovala rozdíly mezi chudými a bohatými a poukazovala na lhostejnost společnosti i celého státu vůči slabším a znevýhodněným.

#### 3.2.3.1 *Podmínka přijetí: buď hezká!*

V jednom ze svých článků se zaměřila na problematiku pracovních podmínek mladých dívek a nespravedlivých požadavků kladených na jejich vzhled. Už samotný název k tomuto tématu odkazuje – *Podmínka přijetí: buď hezká!* (1939). Kritizovala skutečnost, že zaměstnavatelé nehodnotí ženy podle jejich schopností, ale podle jejich fyzické atraktivity –

---

<sup>52</sup> LENDEROVÁ, Milena; KOPIČKOVÁ, Božena; BUREŠOVÁ, Jana; MAUR, Eduard. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 260.

<sup>53</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křížovatky*, s. 304.

<sup>54</sup> Peter Paul Rubens (1577–1640) byl barokní malíř 17. století. Patří mezi nejvýznamnější umělce té doby a je považován za hlavního představitele barokního malířství ve střední a západní Evropě. V zobrazování lidské, zejména ženské, pleti se stal nepřekonatelným.

požadovali dokonalý účes, drahé a módní oblečení, hebké ruce, upravenou pleť a příjemnou vůni.

Text poukazuje na ekonomickou past, v níž se mladé ženy ocitaly. Přijetí do zaměstnání bylo podmíněno investicemi do drahé kosmetiky a módních trendů, přesto však dostávaly jen minimální plat, který sotva pokryl základní životní potřeby: „Tyto holčičky vydávají nejméně 70–100 K ze své hubené gáže na to, aby zničily svou pleť, zkazily své vlasy a urovnaly je pod kloboučkem v trapné kadeře. Pětina platu!“<sup>55</sup> Tím se pro ženy vytvářela neúnosná situace. Její kritika šla ještě dál. Vnímala, že nízké mzdy a nemožnost zajistit si důstojný život vedou mnoho dívek k tomu, že „chodí těsně po okraji propasti celá dlouhá léta nejlepšího mládí“<sup>56</sup>, čelí morálním dilematům a společenskému odsouzení.

Významná je její reflexe lidské důstojnosti. Kritizovala představu, že člověku stačí jen základní živobytí – potrava a přístřeší. Upozorňovala, že lidská radost a naplnění začínají tam, kde končí boj o přežití. Tento postřeh ukazuje, že pro Jesenskou nebyla otázka sociální spravedlnosti jen otázkou materiálního zabezpečení, ale také důstojnosti, možností a lidské svobody.

### 3.2.3.2 III. *Na porážce, Děti na Bulovce*

Opakovaně se vracela k tématu sociální (a v tomto případě i platové) nerovnosti, jež považovala za jeden z nejpálčivějších problémů své doby. Toto zaměření je patrné i v jejím fejetonovém cyklu *Pěšinkami všedního života*, který vycházel v *Národních listech* a v němž se snažila citlivě, ale nekompromisně poukazovat na absurdity společenského uspořádání.

V článku *III. Na porážce* (1925), který vyšel v rámci tohoto „novinového seriálu“, ostře kritizuje propastné rozdíly mezi jednotlivými profesními skupinami. Poukazuje na to, že i přes deklarovaný společenský pokrok zůstávají platové podmínky hluboce nespravedlivé. Namísto skutečného ocenění lidské práce společnost nadále podporuje systém, v němž je dřina dělníků považována za samozřejmost. Závěr fejetonu shrnuje její obavy z budoucnosti: „Pomalů nám vyrůstají nové utlačené třídy a ještě jsme ani nezachránili minulé.“<sup>57</sup> Tento výrok vystihuje autorčinu skepsi vůči stávajícím společenským poměrům, ale i její předvídavost – Jesenská si byla vědoma toho, že nerovnosti se v historii nevyřešily, pouze se proměnily v jiné formy útlaču.

Stejně téma najdeme v textu *Děti na Bulovce* (1929), kde se soustředí na každodenní boj lékařů a zdravotních sester, kteří navzdory nízkým mzdám a minimálnímu společenskému

---

<sup>55</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 689.

<sup>56</sup> Tamtéž, s. 687.

<sup>57</sup> Tamtéž, s. 321.

uznání zachraňují životy dětí. Její slova odhalují nespravedlivou realitu: „Proto dnes nikdo neví a nemluví o veliké, nebezpečné a obětavé práci, kterou tam vykonávají lékaři a ošetřovatelky za špatný plat a málo díky...“<sup>58</sup>

Pro Jesenskou nebyla otázka sociální spravedlnosti otázkou politické příslušnosti – šlo jí o lidi, o jejich životy a podmínky, v nichž pracují. Což bylo to, co Jesenskou odlišovalo od jiných novinářů té doby – byla schopná propojit osobní rovinu s obecnými problémy společnosti. Její fejetony byly emotivní, ale zároveň věcné, kritické a nesmírně lidské. Právě díky této kombinaci se těšily značné popularitě – Jesenská nabízela hlas těm, kteří byli přehlíženi, a zároveň burcovala ty, kteří měli možnost změnit svět kolem sebe.

### 3.2.4 Rodina a mezilidské vztahy

Posledním výrazným tématem je rodina a mezilidské vztahy, přičemž autorka se zaměřuje na intimní aspekty nejen rodinného soužití (mateřství, manželství a přátelství). V řadě svých fejetonů sleduje dynamiku mezi mužem a ženou v jednotlivých fázích vztahu vrcholících manželstvím a kriticky se zamýšlí nad tím, jakou roli ve vztahu každý zaujímá. Zároveň zkoumá, do jaké míry jsou tyto role podmíněny společenskými očekáváními, jak je ve vztahu zastoupena svoboda a nakolik se proměňují v kontextu moderní doby.

#### 3.2.4.1 *Ďábel u krbu*

Ve fejetonu *Ďábel u krbu* (1923) podrobuje manželství kritické reflexi a klade provokativní otázku: proč by vlastně mělo být šťastné? „Dva lidé – dvě malé, osamocené, tolika beznadějností, truchlivostí a bezvýhledností životním vydané lidské vši, dva drobní lidé na ohromné zeměkouli, tak nedomyslitelně, strašlivě a znepokojivě veliké, oba podle přirozeného, přírodního, obvyklého práva nešťastní – mají být náhle, najednou, třeba v půl desáté dopoledne, zavření byvše do jednoho bytu, do jednoho jména, do jednoho jmění, do jednoho osudu, mají být najednou, ihned a jen proto, že jsou dva, šťastní?“<sup>59</sup> Tímto výrokem autorka zdůrazňuje, že manželství samo o sobě není zárukou štěstí a že očekávání, která jsou na něj kladena, mohou být nereálná. Hlavním smyslem svazku není naplnění romantických snů, ale hluboké spojení, které je silnější než jakákoliv jiná pouta.

Tento názor a pohled na věc patrně vychází z její osobní zkušenosti, kdy v období vzniku článku zažívala manželskou krizi s jejím tehdejší partnerem Ernstem Polakem, která následně vedla k úpadku vztahu. Polak se o ni nezajímal, měl milenky a Milena se cítila

---

<sup>58</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 487.

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 147.



osamocena. Samotný rozchod poté popisuje: „jako by mi někdo řezal maso“<sup>60</sup>. Právě tímto autentickým a osobitým psaním, do kterého vkládá své emoce blízké všem lidem, si získává své čtenáře.

Upozorňuje na zásadní problém moderního manželství – „... lidé se berou, aniž by se pozitivně pro sebe rozhodli. Či lépe řečeno, aniž by se rozhodli vzdát se všech druhých.“<sup>61</sup> Poznání druhého člověka je podle ní mimořádně složité – ne jednou se stane, že se o někom dozvíme zásadní věci už během prvních třiceti minut rozhovoru, ale úplné pochopení partnera přichází až po letech soužití. Teprve tehdy vychází na povrch velké ideály a přesvědčení, ale i zdánlivé maličkosti jako ranní rituály, způsob jednání s číšníky či drobné zlozvyky. Tyto detaily přitom mohou o člověku vypovědět víc než jeho slova.

Jesenská zdůrazňuje, že lidé spolu nežijí jen kvůli společenským konvencím, penězům nebo sexuální přitažlivosti – mnohem důležitější je potřeba mít vedle sebe někoho, kdo přijímá druhého takového, jaký je: „... lidé žijí spolu proto, aby měli kamaráda. Aby měli v samotě světa někoho, kdo by potvrzoval oprávněnost jejich existence se všemi chybami a nedostatky – protože co je přátelství jiného než podpora ochromeného sebevědomí?“<sup>62</sup> Manželství v jejím pojetí je především prostorem pro přátelství a vzájemné porozumění, kde si partneři poskytují útočiště před světem.

Zde je zajímavé provést srovnání s jiným fejetonem, kde bych ráda poukázala na vývoj a změnu jejích názorů. Jak již bylo zmíněno –v tomto textu z roku 1923 se kloní ke stanovisku, že dva lidé spolu nežijí jen kvůli naplnění svých pudů, ale především proto, aby měli vedle sebe kamaráda. O více než deset let později, v roce 1939, ve fejetonu *Podmínka přijetí: buď hezká!* je s tímto tvrzením opatrnější a naopak začíná apelovat na své čtenáře, že kamarádství není láska a aby se vyvarovali zaměňování těchto dvou pojmů: „Kamarádství postavené na lásce je skála, kterou nezdoláš. Láska postavená na kamarádství je omyl...“<sup>63</sup>. Podle mého názoru k tomuto znatelnému obratu přispělo několik faktorů. Na konci 30. let je již matkou dcery Jany, má za sebou dvě nevydařená manželství a prošla těžkým úrazem, který ji poznamenal na celý život. Tyto zkušenosti ovlivnily její pohled na manželství jako na velmi křehký svazek, jehož stinné stránky sama opakovaně zakusila.

Na závěr autorka shrnuje dvě možné cesty životem: buď člověk přijme svůj osud a zaváže se k němu „statečně, čestně, bez smlouvání o krejcar, velkodušně a pokorně“<sup>64</sup>, nebo

---

<sup>60</sup> WAGNEROVÁ, Alena. *Milena Jesenská*, s. 108.

<sup>61</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 147.

<sup>62</sup> Tamtéž, s. 148.

<sup>63</sup> Tamtéž, s. 689.

<sup>64</sup> Tamtéž, s. 149.

se neustále poženě za něčím novým – jen aby nakonec zjistil, že to, co přichází, je vždy horší než to, co měl. V manželství, stejně jako v životě, je podle ní důležitější rozhodnout se a setrvat, než donekonečna hledat něco lepšího. Jesenská svým psaním předběhla dobu a její texty by i dnes rezonovaly ve společnosti. Její schopnost pojmenovat problémy, které byly často přehlíženy, a odvaha je veřejně diskutovat, je důkazem toho, že novinářská integrita a odvaha mohou mít trvalý dopad na společnost.

#### 3.2.4.2 *Štafeta v životě*

Napříč fejetony se vyjadřuje i k vývoji dítěte a jeho poutu k matce. Zmiňuje ale také, jak nový přírůstek podstatně zasáhne do rodiny a jejího finančního rozpočtu. V článku *Štafeta v životě* (1938), který byl napsán ke Svátku matek, má být jakousi podporou pro ženy-matky, kdy vybočuje z tehdy idealizované představy mateřství a dává najevo, že mateřská láska není vždy samozřejmá ani bezpodmínečná. Popisuje praktické, někdy až drsné stránky mateřství — únavu, vyčerpání, nejistotu — a zároveň přiznává ambivalentní city, které matka může ke svým dětem cítit.

Na začátku Jesenská vymezuje zásadní rozdíl mezi tím, jak je život popisován v literatuře, a jak se prožívá ve skutečnosti. „Například se s někým loučíte, koho upřímně milujete, a měli byste stát se srdcem zdrceným na nádraží a pociťovat hluboký žal. Ale vám se vloudí najednou pocit úlevy, že budete nějakou dobu sami.“<sup>65</sup> Poukazuje na to, že literatura často idealizuje emoce, například lásku, smutek nebo vznešené pocity, zatímco realita je mnohem složitější, rozporuplná a ne vždy odpovídá těmto očekáváním. Tím hned na úvod nastavuje tón celého textu, v němž se otevřeně přiznává k nejednoznačným a neideálním pocitům, které mateřství přináší.

Autorka šokuje svou upřímností — zatímco dobový diskurz stavěl mateřství na piedestal jako vrchol ženského naplnění a bezpodmínečné lásky, Jesenská otevřeně mluví o pochybnostech, vyčerpání a občasném odcizení. Tento kontrast vyvolává u čtenáře pocit neklidu a zároveň fascinace, jelikož nahlas říká to, o čem se běžně mlčelo. Článek nutí čtenáře přehodnotit vlastní představy o mateřství, nebo se nad tím alespoň zamyslet a zároveň poskytuje upřímný pohled, ve kterém se mnohé matky mohly poznat – Jesenská jim tak dodávala odvahu a ujištění, že v tom nejsou samy.

Pasáž, kde je popisováno „zrovna narozené dítě“, je zcela klíčová — právě tady se nejvíc odlišuje od tradičního pohledu na mateřství: „A pak jednou leží vedle vás něco moc ošklivého, krabatého, červeného, se směšnými chlupy a komickým nosem a teď má přijít ten slavný

---

<sup>65</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 573.

okamžik matčina blaha, oči se mají naplnit slzami a nad hlavičkou novorozeněte má se sklánět dojatý tatínek.“<sup>66</sup> Dítě neidealizuje jako andělské stvoření, ale je viděno realisticky až drsně.

I zde se setkáme s typickým autorčíným rysem – kritikou. Ve svém fejetonu ostře kritizuje tehdejší postavení lékařů a jejich přístup k matkám. Zdůrazňuje, jak se z lékařské autority často stává odosobněná, příliš direktivní síla, která nedává dostatečný prostor pro individualitu a mateřskou intuici.

Jesenská se zaměřuje na momenty, kdy matky, často vyčerpané a nejisté, čelí necitlivému chování lékařů, kteří je zahlcují příkazy, radami a normami, aniž by skutečně naslouchali jejich obavám a zkušenostem: „Takové pošetilosti se mohou dělat v sanatoriích, kde se mohou s nemocnými mazlit. Ale v nemocnici jde jedno za druhým, mnoho vyděšených maminek stojí na chodbě, lékař je nervózní, nikdy se těch ženských nezbavím.“<sup>67</sup> Toto jednání vede podle autorky k odcizení mezi matkou a dítětem, protože matky přestávají věřit své vlastní intuici a spoléhají výhradně na autority zvenčí. Jedním z nejsilnějších momentů fejetonu je pasáž, kde Jesenská popisuje, jak se novorozené dítě stává objektem lékařských zásahů a jak se matka dostává do pozadí. Je naznačeno, že se mateřství redukuje na sérii pokynů a zákazů, místo aby bylo vnímáno jako přirozený proces, ve kterém má hlavní roli láska, blízkost a porozumění. Autorka vyzývá ke změně tohoto přístupu. Zdůrazňuje, že odborná autorita by měla být spojena s empatií a schopností naslouchat, aby se lékař stal skutečným partnerem v péči o dítě, nikoli neomylným diktátorem.

V poslední části dochází k jistému smíření— Jesenská naznačuje, že pochopení mateřské role přichází až zpětně, když děti dospějí a vztah matky a dítěte se promění. Završení dodává textu naději a ukazuje, že všechny pochybnosti a obtíže mateřství mají svůj smysl a význam. Zároveň se nám uzavírá cyklus – matka vychovala dceru, která se nyní pomalu stává ženou a brzy matkou: „Štafeta. Běž, má malá.“<sup>68</sup>

Vedle toho apeluje na ženy-maminky, aby své děti uměly pustit. Stejně jako je na tento svět přivedly, tak je v určitý okamžik musí nechat jít, aby si mohly začít tvořit svět podle svého. I zde pracuje s opakujícím se symbolem cyklení, co dáme, to se nám vrátí, včetně dětí: „Musíme je pustit, musíme umět zůstat samy, musíme umět zažít tisíc a jednu úzkostlivou noc. Ale pustíme-li je, vrátí se.“<sup>69</sup>

---

<sup>66</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 574.

<sup>67</sup> Tamtéž, s. 578.

<sup>68</sup> Tamtéž, s. 579.

<sup>69</sup> Tamtéž, s. 579.

V tvorbě Mileny Jesenské, jak bylo představeno, se prolíná několik klíčových témat, která společně vytváří pestrý obraz doby i nadčasových lidských problémů. Touto šíří témat dokáže Jesenská ve svých fejetonech a článcích zachytit nejen konkrétní dobové problémy, ale i obecně platné hodnoty, které si uchovávají svou platnost dodnes.

### **3.3 Témata ve vztahu k historickému kontextu**

Jesenská tvořila v obdobích, která byla plná dramatických změn a historických zlomů. Začínala v éře rozpadu první republiky, do jejího psaní zasáhlo její téměř sedmileté působení v komunistické straně a své texty nepřestala psát ani při vzestupu fašismu a vzniku protektorátu. Historický kontext se odráží v tématech jako národní identita, politická situace, morální hodnoty i dopady ekonomické krize.

#### **3.3.1 Praha vs. Vídeň**

Fejetony Jesenské byly bohaté na srovnání mezi Československem a jinými evropskými zeměmi, především mezi rakouskou Vídní, kde několik let pobývala, a její rodnou Prahou. „Jesenská přestěhováním do Vídně ztrácí celý svůj dosavadní svět. V Praze už byla přes své mládí „někdo“, rodina Jesenských zde patřila k nejlepším a nejváženějším. Ve Vídni je z ní najednou jenom „ta mladá žena Ernsta Polaka,“ doprovázející svého muže do kavárny. Nedostatečná znalost němčiny (doma spolu mluví česky) ji odsuzuje k mlčení. Ani v nejnovější německé literatuře se příliš nevyzná.“<sup>70</sup>

Vídeň vykresluje jako portrét poválečné reality a společenského rozkladu, kdy se Evropa vzpamatovává z následků první světové války. Dřívější metropole rakousko-uherské říše se stala hlavním městem malého Rakouska. To vše Jesenská reflektuje a obrací se na potíže s emigrací a na ekonomické problémy lidí, které sužuje chudoba, hlad a nouze. Na tomto porovnávání dvou měst stojí na počátku její kariéry skoro všechny fejetony včetně textu s všeřikajícím názvem *Vídeň*<sup>71</sup> (1919).

##### **3.3.1.1 Vídeň**

Jesenská vykresluje syrový obraz rakouské metropole v době poválečného rozvratu. Po rozpadu Rakouska-Uherska se město, které bylo kdysi centrem rozsáhlé říše, ocitlo v hluboké hospodářské krizi. Jesenská se však nespokojuje pouze s popisem materiální bída –

---

<sup>70</sup> WAGNEROVÁ, Alena. *Milena Jesenská*, s. 77.

<sup>71</sup> První původní článek Mileny Jesenské, který píše pro pražský týdeník *Tribuna*.

její analýza se dotýká i společenských paradoxů a odhaluje rozpor mezi chudobou a okázalou zábavou.

Fejeton zachycuje drastický nedostatek základních životních potřeb – od paliva po potraviny. Podává věcný a nekompromisní obraz toho, jak obyvatelé města přežívají v extrémních podmínkách: „Topiva není, dříví není, koksů není. Vlaky nejedou v celé zemi, továrny stojí v každou chvíli, obchody v pět hodin zavřeny, v restauraci, v kavárnách od osmi hodin hoří blikavá karbidová lampička.“<sup>72</sup>

Upozorňuje na zarážející nesoulad mezi bídou a okázalým životním stylem části společnosti: „Videň jí plnými ústy, Videň tančí, Videň se baví, zpívá, hraje valčíky a operety nesmyslněji než dřív. A tatáž Videň umírá, volá k celému světu, je plna reparačních komisí a její političtí vůdci jezdí po celém světě o pomoc.“<sup>73</sup> Tento kontrast Jesenská vnímá jako znak hlubšího společenského rozkladu, kde vedle sebe existuje elita, jež si i v nejhorších časech uchovává život v luxusu, a chudina, která v ten samý okamžik trpí.

Jesenská svou zkušeností života ve Vídni získává jedinečnou perspektivu, kterou následně přenáší do československé publicistiky. Zatímco Praha se po válce stává centrem nového státu a postupně se stabilizuje, Videň se propadá do chaosu. Snaží se poukázat na problémy s emigrací, jež se nejvíce dotkly právě Čechů: „Stála jsem uprostřed té místnosti užaslá, jak je svět ne jednou, ale třikrát obrácený nohama vzhůru, takže vlastně už vůbec nevíš, kde jsou nohy a kde je hlava!“<sup>74</sup>

Fejeton *Videň* nepřímou slouží jako varování před tím, kam může vést hospodářská nestabilita a sociální nerovnost. Její styl vyniká neobvyklou otevřeností a věcností. Nepoužívá eufemismy, nesnaží se bídu „obalit“ v literární estetiku – naopak ji zachycuje v celé její krutosti. Kritický pohled a schopnost vidět pod povrch z Jesenské dělá výjimečnou žurnalistku mezi českými novináři své doby.

### 3.3.1.2 *Vídeňské děti*

V článcích zachycuje hlubší civilizační otřes, který Videň proměnil v místo absurdních protikladů. Na jedné straně slavnostní lesk bálů a přepychové hostiny pro privilegované, na straně druhé chudoba a beznaděj běžných obyvatel. A mezi těmito dvěma světy stojí ti nejzranitelnější – vídeňské děti.

Fejeton *Děti ve Vídni* (1920) navazuje na široce pojatý obraz krizové metropole z textu *Videň* a přenáší pozornost na konkrétní skupinu, jejíž osud je nejtragičtější. Místo aby prožívaly

---

<sup>72</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 5.

<sup>73</sup> Tamtéž, s. 6.

<sup>74</sup> Tamtéž, s. 6.

bezstarostné dětství, musí se předčasně stát dospělými: „Nejtrpčí a nejtěžší osud mají tito maličcí nedorostlí, předčasně zestárlí občánkové. Dávno nejsou dětmi. Nikdy jimi nebyli!“<sup>75</sup>

Přežívají ve stejných podmínkách jako jejich rodiče – hladoví, prochladlí a vydání na pospas rozkládajícímu se městu. Místo školy stojí dlouhé hodiny ve frontách na potraviny, shánějí dřevo, starají se o mladší sourozence. Na vzdělání a normální dětství není čas. Následkem toho se u mnohých z nich rozvíjí kriminalita – kradou, protože nemají jinou možnost: „Poněvadž mají neustále hlad, kradou všichni bez výjimky peníze, potraviny, kousky uhlí, vše, co se dá.“<sup>76</sup>

Jesenská se v textu nesnaží o moralizování – místo toho ukazuje tíživou realitu, kde i ty nejzákladnější hodnoty, jako je nevinnost dětství, přestávají platit. Její věta „... jsou to bytosti okradené Bohem o naivnost“<sup>77</sup> vystihuje, jak hluboce válka a její následky zasáhly celou jednu generaci. Jesenská navíc vyniká tím, že si pro své líčení vybírá konkrétní osudy. V *Dětech ve Vídni* sleduje například zrzavé děvčátko, jehož individuální příběh symbolizuje utrpení celého města. Tento stylistický přístup jí umožňuje nejen informovat, ba i hluboce zasáhnout čtenáře a probudit v něm empatii.

V kontrastu k chmurnému líčení situace však Jesenská zaznamenává i první snahy o pomoc. V roce 1920 přicházejí mezinárodní charitativní organizace, zejména z USA, které poskytují dětem jídlo a oblečení. Mnohé vídeňské děti jsou dokonce umísťovány do zahraničních rodin, kde mají možnost žít lepší a šťastnější život. Tento závěr ale není jednoduchým happyendem – Jesenská neprezentuje pomoc jako definitivní řešení, spíše jako dočasnou záplatu na ránu, která se bude hojit dlouhá léta.

### 3.3.2 Nástup nacismu

V mnoha svých fejetonech reagovala na rostoucí hrozbu fašismu a antisemitismu, což se projevovalo i v jejím důrazu na národní hrdost, identitu a lidskou solidaritu. Jesenská se aktivně stavěla proti narůstajícímu vlivu nacismu, přičemž její osobní angažovanost v odboji byla neoddiskutovatelná, hájila židy a své čtenáře aktivně varovala před důsledky totalitarismu a sílícího pogromu – přinášela příběhy těch, kteří byli nuceni opustit své domovy. Jesenská tímto způsobem ukazovala dramatické sociální rozdíly, které jsou viditelné jak v samotném životě jednotlivců, tak v širší politické a ekonomické situaci.

---

<sup>75</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 13.

<sup>76</sup> Tamtéž, s. 13–14.

<sup>77</sup> Tamtéž, s. 14.

Milena Jesenská si plně uvědomovala, jak obtížná a náročná je role novináře, zejména v době, kdy se Evropa ocitla pod rostoucím tlakem fašistických režimů. Její práce nebyla jen popisováním reality, ale nesla s sebou morální dilemata – jako reportérka musela zachycovat lidské utrpení, a přestože jí to bylo často nepříjemné, věřila, že zveřejnění těchto příběhů může mít smysl a především může pomoci.

V článku *Lidé na výspě* (1937), který vyšel na konci 30. let v časopise *Přítomnost*, sama reflektuje etickou rovinu své novinářské činnosti: „Úloha reportéra se někdy podobá úloze hyeny. Obchází s notýskem a zapisuje si lidské útrapy, aby je sdělil novinám. Kdyby to dělal bez jiskřičky naděje, že jeho vytištěná slova pomohou, nestál by ani za podání ruky.“<sup>78</sup>

Od chvíle, kdy se v roce 1933 dostal Adolf Hitler k moci, se Praha stala jedním z hlavních útočišť pro německé politické uprchlíky. Československo bylo v té době demokratickým státem, který se aktivně snažil pomáhat těm, kteří byli v nacistickém Německu pronásledováni – ať už z politických důvodů, kvůli svým židovským kořenům nebo proto, že nesouhlasili s totalitním režimem.

### 3.3.2.1 *Lidé na výspě*

Jedním z prvních článků Mileny Jesenské, který se tomuto tématu věnoval, byl právě fejeton *Lidé na výspě*. Nezabývá se statistikami nebo politickými analýzami, ale zaměřuje se na konkrétní lidské osudy, čímž činí utrpení emigrantů srozumitelným a citově silným i pro běžného čtenáře. Především apeluje na své čtenáře, aby si zachovali čistý rozum a nezapomínali na lidskost a porozumění. Důležitý je její pohled na věc, kdy „nehází všechny do jednoho pytle“ a je si vědoma toho, že každý Němec neznamená hrozbu a zlo, proto píše o pomoci německým emigrantům a proto se za nimi osobně vydává: „Jsou to cizí lidé, mluví cizí řečí, přišli z cizí země. Ale jedno máme společné: při slově hákový kříž se nám svírá srdce stejnými pocity.“<sup>79</sup>

V části článku nazvané *Kdo to jsou* Jesenská líčí, kdo tvoří vlnu uprchlíků mířících do Prahy. Nejde jen o intelektuály a politiky, ale i o obyčejné lidi – dělníky, redaktory, spisovatele či odborové funkcionáře, kteří byli v Německu postaveni mimo zákon. Mezi mnoha příběhy, které v článku uvádí, je zvlášť silný osud dělnického aktivisty K., který se v roce 1933 oženil, avšak brzy poté byl nucen uprchnout, neboť jej pronásledovaly oddíly SA. Jeho těhotná žena byla zatčena a několik měsíců mučena, aby prozradila jeho úkryt. Po porodu jí bylo dítě odebráno a sama byla odsouzena ke dvěma letům vězení. Nakonec byl zatčen i její manžel a strávil dva a půl roku za mřížemi. V roce 1936 se rodina znovu shledala, ale protože jim

---

<sup>78</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 536.

<sup>79</sup> Tamtéž, s. 541.

v Německu stále hrozila perzekuce, museli uprchnout do Československa. „To, co my bychom považovali za strašné, je jim maličkostí.“<sup>80</sup>

Takové příběhy nebyly ojedinělé, v textu dále zmiňuje obuvníka Š., který se stal člověkem bez státní příslušnosti, nebo židovského emigranta M., který v Německu zanechal ženu a dítě, aby pro ně získal místo v Československu: „Muž už se blížil určenému místu, už se mu zdálo, že rozpoznává z dálky tváře svých milých – a v tom byl zatčen.“<sup>81</sup> Popisuje ženu, která své dítě musela zanechat v Německu, co nejpravdivěji líčí život emigrantů, kterým nezbývá nic jiného než čekat – ztrácejí „možnost práce, vzdělání, vývinu, ... ztrácejí podstatu života.“<sup>82</sup>

Jesenská mířila na veřejnost a na organizace, které se snažily pomáhat uprchlíkům, kde si všímá také ekonomického hlediska. V článcích neviděla uprchlíky jako pouhé oběti, ale jako zrcadlo hrozby, která se nebezpečně blížila k celému Československu. Přes své reportáže ukazovala, že nacismus není problémem pouze Německa, ale že jeho rozpínavost a brutalita zasahují i za hranice.

### 3.3.2.2 *Nad naše síly*

Československá redaktorka se často vyjadřovala k aktuálním problémům a historicko-politickým událostem. Z těchto textů je patrná tíha, kdy národ musel čelit nejen fyzickému úbytku území, ale také rozpadu pocitu bezpečí a vlastní důstojnosti, s čímž souvisí motivy spravedlnosti, svobody a odhodlání. Právě tyto aspekty můžeme nalézt spolu s vědomím morálního selhání a deziluze v článku *Nad naše síly* (1938), který je velmi silným textem odrážející atmosféru, jež v Československu panovala po Mnichovské dohodě. Jesenská v něm velmi kriticky popisuje stav československé společnosti, která byla zrazena a opuštěna ze strany západních mocností.

Začíná slovy: „Nepatřím k lidem, kteří byli v zajetí krásných slov, jako je právo, spravedlnost, morálka...“<sup>83</sup> Tímto vyjádřením zdůrazňuje propast mezi ideály a realitou, kterou Československo po Mnichovu zažilo. Prázdné fráze o právu a morálce se staly pouhým zvukem, který zněl z úst mocných, ale jejich činy slovům neodpovídaly. Skutečné vlastenectví je pro ni spojeno se schopností jednat i v nejtěžších chvílích, přijmout odpovědnost a vyrovnat se s těžkými ztrátami.

---

<sup>80</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 540.

<sup>81</sup> Tamtéž, s. 538.

<sup>82</sup> Tamtéž, s. 540–541.

<sup>83</sup> Tamtéž, s. 634.



Fejton stojí na tématu opuštění a zrady týkající se německých uprchlíků z pohraničí, kteří „jsou bez domova, bez jídla, bez peněz, bez práce a bez vyhlídky na ni“<sup>84</sup>. Jesenská se za těmito lidmi sama vydala, a tak je její psaní autentické a stavěné na faktech. Lidé, kteří byli věrní republice, jsou nyní vydáni napospas bez jakékoli ochrany. Tento obraz je ještě posílen, když mluví o těch, kteří nemohou utéct, a o těch, kteří zůstali sami, odloučení od svých rodin. „Jsou tu ženy, které nemají tušení, kde jsou jejich muži, a nevědí, jak a zda se shledají. Ba jsou tu i osamělé děti. V celé Praze je sotva dům, kde by se nekrčilo několik uprchlíků.“<sup>85</sup>

Jesenská zdůrazňuje nutnost rozhodnosti a činu. Vyjadřuje přesvědčení, že právě teď je nutné se postavit, přestože se stát ocitl ve zdánlivě bezvýchodné situaci. Celý fejton vykresluje hlubokou morální krizi, ale také nutnost najít v sobě odhodlání a snahu o znovuoobnovení spravedlnosti a svobody.

### 3.3.3 Ekonomická krize

Milena Jesenská neopomíjela při svém psaní ani ekonomickou krizi a její dopady na běžné lidi – nejvíce reflektovala náhlou nezaměstnanost, která zasáhla jak do materiální situace člověka, tak i do jeho psychické a emocionální stability. Neopomíjí ani pozici ženy, která s příchodem ekonomické krize pomalu začíná ztrácet svou vybudovanou emancipovanost.

#### 3.3.3.1 *Vdané ženy z práce*

To reflektuje fejton *Vdané ženy z práce* (1938), který se zaměřuje na situaci žen v kontextu hromadného propouštění ze zaměstnání. Jesenská odhaluje, jak hospodářský úpadek dopadá na dělnictvo, střední třídu i inteligenci. Ukazuje, že tradiční model zabezpečení žen prostřednictvím věna se stal kvůli hospodářským otřesům neudržitelným.

„Byly doby, kdy se mluvilo o ženské emancipaci, o rovnoprávnosti žen a o bojovnicích za ženská práva. To už je hezky dávno. Od té doby vstoupila do práce celá armáda žen ... z pouhé existenční nutnosti.“<sup>86</sup> Práce pro ženy nepředstavovala jen finanční nutnost, ale také zajištění nezávislosti a osobní důstojnosti. Protože však ekonomická krize přinutila zaměstnavatele propouštět, právě vdané ženy se ocitly v pozici těch, které musely odejít mezi prvními. Jesenská kritizuje tuto nespravedlnost a zdůrazňuje, jak drasticky může tento krok narušit nejen život jednotlivých žen, ale i jejich rodin: „Dnes mají tyto ženy z práce odejít, ale jak vypadají jejich rodiny, které jsou zařízeny právě na předpokladu, že žena vydělává? ...

---

<sup>84</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 635.

<sup>85</sup> Tamtéž, s. 635.

<sup>86</sup> Tamtéž, s. 655.

V mnoha případech znamená to úžasně bolestný zásah do rodinného života, který byl vypočítán celou svou úrovní právě na jiný příjem.“<sup>87</sup>

Naznačuje, že ztráta zaměstnání pro vdané ženy znamená za prvé finanční nejistotu, ale za druhé návrat k tradičnímu modelu, kde je žena odkázána na manžela. Tento regres hodnotí jako krok zpět v ženské emancipaci. Kontrastuje s obdobím, kdy ženy získávaly vzdělání a pracovní zkušenosti právě proto, aby se mohly postavit na vlastní nohy. Teď se však znovu ocitají před volbou mezi samostatností a sňatkem: „Mladé dívky budou stát před rozhodnutím: buď samostatně pracovat, nebo se vdát.“<sup>88</sup>

Jasně říká, že není možné oddělit ekonomiku od společenské reality. Hospodářská krize se tak nestává pouze otázkou nezaměstnanosti, ale i otázkou moci – kdo bude mít právo na vlastní obživu a kdo ne. Jesenská kritizuje falešnou představu, že ekonomická krize zasahuje všechny stejně, jelikož ve skutečnosti zasahuje nejvíce ty, kteří jsou už předtím ve slabší pozici (ženy, chudší vrstvy). Celkově lze konstatovat, že jde o krizi ženských práv.

Konec fejetonu nastiňuje možný budoucí vývoj a pesimisticky předpokládá, že se společnost vrátí ke starým pořádkům, v nichž bude pohlaví určovat osud člověka už od narození: „Přijdou asi znovu doby, kdy budou říkat matky, očekávající děti: Pane bože, dej, ať je to chlapec!“<sup>89</sup> Tato věta podtrhuje, že v ekonomicky nejistých časech jsou dívky znovu vnímány jako „nechtěné“, jelikož nemají stejnou šanci na ekonomickou soběstačnost jako muži.

### **3.3.3.2 V pohraničí: kolik bodů pro nás?**

Fejeton *V pohraničí: kolik bodů pro nás?* (1938) popisuje tíživou sociální situaci tehdejšího Československa, které se nacházelo v hluboké hospodářské a politické krizi. Autorčina analýza nezaměstnanosti není jen strohým výčtem faktů, ale především emotivním svědectvím o životě lidí, které ekonomická nejistota vrhla do existenční nouze.

Rok 1938 byl pro Československo přelomový kvůli rostoucímu tlaku nacistického Německa, mnichovské krizi i kvůli dlouhodobým důsledkům Velké hospodářské krize. Přestože nejhorší období krize bylo na Západě překonáno již v polovině třicátých let, Československo se stále potýkalo s vysokou nezaměstnaností, zejména v průmyslových oblastech. Sociální napětí rostlo, politická situace byla nestabilní a lidský osud byl v rukou cizích mocností.

Jesenská podává konkrétní obrazy lidí, kteří přišli o práci a nemají žádnou perspektivu. Nezaměstnanost v jejím líčení není abstraktní pojem, ale realita každodenního života, kdy naznačuje, že člověk bez práce ztrácí prostředky k obživě, důstojnost a pocit vlastní hodnoty.

---

<sup>87</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 657.

<sup>88</sup> Tamtéž, s. 657.

<sup>89</sup> Tamtéž, s. 658.

Zachycuje psychologický dopad nezaměstnanosti, který se v době krize projevoval rezignací i rostoucí agresivitou.

Lidé, kteří byli vychováni k pracovitosti, najednou nemají možnost pracovat a ztrácejí důvěru ve společnost, což vede k pocitu beznaděje a bezmoci: „A teď si představte člověka, který u té mašiny stál léta, má v prstech rozměry všech koleček a v uších každý tón jejich hukotu. A najednou ta mašina stojí. Napřed stojí tři dny v týdnu. Pak se zastaví nadobro. Pak se zavře továrna. Stroje se prodají lacino někam na východ. Ještě chvíli stojí prázdné, strašidelné stěny, s nimi ještě kousek naděje, že se v nich začne znovu pracovat. Ale pak se jednoho dne strhnou i zdi. A ty, člověče, koukej, jak ti v rumišti umřela poslední naděje na práci.“<sup>90</sup> Tento postřeh je mimořádně silný, ukazuje, že hospodářská krize vedla jak k materiální chudobě, tak k morálnímu úpadku a rozpadu tradičních hodnot.

V době sílícího fašismu v Evropě její texty získávaly ještě větší naléhavost. Ukazovala, že sociální zoufalství je živnou půdou pro politický extremismus – mnoho nezaměstnaných hledalo viníky své situace a byli náchylní k propagandě radikálních hnutí.

Jesenská ve svých pracích neustále upozorňuje na nutnost demokracie v demokratickém státě, který by měl zajišťovat důstojný život pro všechny své občany, čímž ponouká čtenáře k akci. Rozebrané články ukazují, jak silně byla ovlivněna událostmi své doby a jak dokázala vnímat širší společenské a politické souvislosti.

### 3.4 Motivy

Ve fejetonech Mileny Jesenské se často objevují motivy, které souvisí s dobovou společností, postavením žen, emancipací, mezilidskými vztahy, kulturou a každodenním životem. Prolínají se napříč její tvorbou a lze je vysledovat v konkrétních textech z různých období její kariéry. Často používala motivy, které propojovaly dobové problémy s nadčasovými lidskými otázkami.

#### 3.4.1 Každodennost

Milena Jesenská ve svých textech pracovala s motivy každodennosti, které jí umožňovaly přiblížit se čtenářům a ukázat velká sociální a existenciální témata skrze běžné situace. V jejích fejetonech se stávají prostředkem k odhalení hlubších společenských nerovností, nespravedlnosti nebo lidského utrpení. Zároveň jí umožňovaly zachytit autenticitu doby, vnímat její atmosféru a reflektovat proměny společnosti skrze osobní zkušenost. Tím,

---

<sup>90</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 618.

že vycházela z běžného života, činila své texty srozumitelnými, naléhavými a často i emocionálně silnými.

#### **3.4.1.1 K čemu jsou kavárny?**

Ve fejetonu *K čemu slouží kavárny?* (1925) je kavárna symbolickým prostorem, kde se každodennost prolíná s určitou existenciální rovinou – je to místo setkávání, ale také úniku a hledání smyslu. Na začátek Jesenská klade otázku, proč lidé do kaváren vlastně chodí. Zdánlivě banální téma se ale postupně mění v reflexi sociálních i psychologických jevů. Lidé do kaváren nechodí jen kvůli kávě nebo jídlu – je to pro ně místo představující jakýsi „náhradní domov“, prostor, kde mohou být sami a zároveň mezi lidmi. Právě v tomto paradoxu Jesenská ukazuje rozpor moderního člověka: potřebu společenství i osamění.

Motiv každodennosti je v textu viditelný i skrze popis různorodé klientely kaváren. Jesenská líčí typické návštěvníky: od intelektuálů a umělců po lidi, kteří sem chodí jen „zabít čas“. Tímto popisem běžného života autorka odhaluje hlubší problémy společnosti – nudu, osamělost, frustraci, ale i potřebu sdílení a komunikace.

Důležitým prvkem každodenního života, který Jesenská zachycuje, je určitý stereotyp a zvykovost. Lidé do kavárny chodí opakovaně, často ve stejnou dobu, sedají si na stejná místa, což zároveň poukazuje na jistou stagnaci. Pokouší se tím naznačit, že kavárna se stává útočištěm před realitou, kde se zastavuje čas, ale kde zároveň nedochází k žádné skutečné změně nebo sebereflexi.

Stagnace souvisí i s jejím rozhořčením nad úbytkem českých časopisů a jejich nahrazování německým tiskem. Obojí se váže na tehdejší kulturní a politický kontext – stále probíhala složitá vyjednávání o české národní identitě po první světové válce ve vícejazyčném a multikulturním prostředí. Přítomnost německých časopisů v českých kavárnách symbolizovala kulturní i ekonomickou dominanci německého živlu, což bylo vnímáno jako ohrožení české kultury a jazyka. Jesenská kritizuje i nepřítomnost západních tisků – jako jsou francouzské nebo anglické tiskoviny: „Proč je všude německý šund...?“<sup>91</sup>

V celé problematice vidí projev určité lhostejnosti až podřízenosti části české společnosti. Její kritika je reakcí na ztrátu kulturní autonomie – kavárny, které by měly být prostorem pro intelektuální diskusi a sdílení myšlenek, se podle ní stávají místem, kde jsou český jazyk a kultura postupně odsouvány na okraj.

Dopad tohoto jevu na společnost byl značný. „... proč nejsou nikde vážné časopisy uměleckých českých směrů? Kdo se o ně má zajímat, když ne české obecnstvo? Kdo je má

---

<sup>91</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 270.

číst, když ne čeští lidé?“ píše Jesenská s velkým akcentem na zájmeno *kdo*. Jelikož nahrazování českých časopisů německými znamenalo menší dostupnost českého pohledu na svět a hlavně (!) ohrožení české žurnalistky a strach z jejího úpadku, včetně odcizení a ztráty zájmu o národní otázku.

Co se týče vlivu na jednotlivce, Jesenská naznačuje, že takový stav podporuje pasivitu a rezignaci. Pokud lidé v kavárnách čtou především německé časopisy, ztrácí se prostor pro formování a upevňování českého myšlení. Tento kulturní vliv mohl mít za následek i intelektuální závislost na zahraničních zdrojích, což Jesenská vnímala jako nebezpečné pro budoucnost české společnosti.

### 3.4.2 Modernizace

Velkým motivem, který prochází napříč jejími texty, je vyobrazení modernizace. Zkoumala, jak moderní doba ovlivňuje ženy, jejich práci, styl života i vzhled. Zaměřovala se na proměnu mezilidských vztahů pod vlivem průmyslového pokroku, mechanizace života a nových technologií („Stroje šetří práci, čas a peníze ...“<sup>92</sup>). Tyto změny sice vnímala kriticky, ale s jistým úžasem sledovala, jak ovlivňují každodennost a kulturní zvyklosti.

#### 3.4.2.1 *Film a literatura*

Projevy technického vývoje můžeme zaznamenat ve vzestupu kinematografie, kterému se věnuje fejeton *Film a literatura* (1927). Na rozdíl od novinářky Marie Fantové, jejíž postoj k filmu byl spíše neutrální, Jesenská byla světem filmu pohlcena. Někteří doboví kritici vnímali film jako „nižší“ formu umění, Jesenská naopak uznávala jeho sílu a přitažlivost: „Film, zásobující lidi falešnými představami o životě a světě, je jedinou iluzí, jíž se střízlivá Milena Jesenská vášnivě oddává. Neuplyne snad den, aby alespoň jednou, často i několikrát, nešla do biografu.“<sup>93</sup>

V tomto kontextu se Milena Jesenská zaměřuje na vzestup filmové produkce a její vztah k literatuře, což je téma, které v sobě odráží širší dobový kontext modernizace a proměn umění ve 20. letech 20. století. Film je představen jako fenomén masové kultury, který se stává nejen zábavou, ale postupně i vážnějším uměleckým médiem, což Jesenská (osobně) pozoruje a reflektuje.

V úvodu se objevuje srovnání filmu s divadlem – zdůrazňuje, že podobnost těchto médií je pouze vnější (místo, kde se lidé scházejí za účelem zábavy), ale film přináší úplně jiný druh

---

<sup>92</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 414.

<sup>93</sup> WAGNEROVÁ, Alena. *Milena Jesenská*, s. 121.

„nebezpečí“ pro tradiční formy umění, především literaturu. Tento vliv filmu spočívá v jeho davové přístupnosti a jednoduchosti – film je levný, vizuálně přitažlivý a nevyžaduje od diváka takovou intelektuální námahu jako literatura.

Zároveň ale uznává, že film prošel rychlým vývojem. Z média, které se dříve omezovalo na jednoduché kulisové inscenace, se stává vážná umělecká forma. Jesenská si všímá, že některé už mají literární ambice – jako příklad uvádí film *Potěmkin*<sup>94</sup> nebo Chaplinovu *Pařížskou maitressu*<sup>95</sup>. Přesto dodává, že většina filmů stále čerpá z populární literatury: dobrodružných románů, pohádek, grotesek. Tento výběr literárních předloh podle ní přispívá k určitému zjednodušení filmového projevu.

Klíčovým motivem je vizuální síla filmu. Obraz má podle autorky schopnost působit přímo a intenzivněji než slovo – postavy na plátně žijí, smějí se, dožívají, a právě tato bezprostřednost dělá z filmu společensky přitažlivé médium. Jesenská tento jev neodsuzuje, ale reflektuje ho se smyslem pro jeho dopady na vnímání umění a kultury. V závěru textu zdůrazňuje, že je obraz populární a nevyžaduje žádné úpravy či přizpůsobení – je srozumitelný a přístupný všem.<sup>96</sup>

#### 3.4.2.2 Moderní bydlení

Jesenská osobně kvituje modernizaci, technický pokrok a mechanizaci života. Téma modernizace přenáší i na moderní bydlení a jeho estetické i funkční podoby. Fejeton *Moderní bydlení* (1926) reflektuje změnu domova ve 20. letech 20. století a přináší kritický pohled na proměnu vnímání prostoru, nábytku a osobního majetku v souvislosti s průmyslovým pokrokem a měnícími se společenskými hodnotami.

Jesenská zdůrazňuje, že moderní bydlení se neřídí dobovými trendy v časopisech, ale především potřebami člověka. „Všechny snahy zrály. Zeptejte se lidí, kteří si před deseti lety kupovali ten tenkrát umělecký nábytek, byl víc uměleckým než nábytkem, zda dnes ještě tolik milují své židle a nestvůrné stoly.“<sup>97</sup> Modernizace se projevuje ve výběru nábytku, funkčnosti prostoru i v celkovém přístupu ke konzumu. Odmítá zdobné, nepraktické kusy nábytku a zdůrazňuje minimalismus, účelnost a hygienu. Důraz je kladen na pohodlí, světlo a vzdušnost oproti přeplněným, potemnělým místnostem minulosti.

---

<sup>94</sup> Slavný sovětský němý film z roku 1925 natočený Sergejem Ejzenštejnem je považovaný za jeden z nejvýznamnějších filmů světové kinematografie, především díky své revoluční montáži a výrazné vizuální stylizaci.

<sup>95</sup> Celovečerní americký němý film, známý pod názvem *Dáma z Paříže*, který debutoval v roce 1923 pod režisérkou taktovkou Charlieho Chaplina.

<sup>96</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 406.

<sup>97</sup> Tamtéž, s. 348.

Technický pokrok umožňuje nové materiály a výrobní postupy, které činí domácnost snadněji udržitelnou a praktičtější. „Moderní člověk má přímý a bezprostřední vztah k životu, ale už daleko méně přímý a bezprostřední vztah k majetku.“<sup>98</sup> Místo investic do luxusních sbírek preferuje cestování, sport a osobní výkon, což odpovídá změnám v životním stylu městské střední třídy v meziválečné době.

Ani zde nevynechává emancipační tón, kdy hovoří o moderním člověku jako o svobodné entitě, která potřebuje své soukromí. Společnost se odklání od tradiční hierarchie rolí v rodině i v práci. Žena už není jen hospodyně, ale pracuje stejně jako muž, což vyžaduje změnu v organizaci domácnosti – potřeba osobního prostoru, pracovny a ložnice, je nyní společná pro oba partnery. Manželství chápe jako rovnocennou dohodu, nikoli jako ekonomickou nutnost. Moderní člověk „má průzračný jednoduchý život a prostý jednoduchý byt a místo smyslu pro dekoraci života má smysl pro život.“<sup>99</sup> Závěrečná slova by se dala přenést do dnešních časopisů o bytovém designu a životním stylu, což jen potvrzuje nadčasovost témat a myšlenek.

Jak poznamenal literární kritik Miroslav Rutte – jednoduchost byla pro Jesenskou „prostředek k osvobození“<sup>100</sup>. Nešlo však jen o estetický či životní postoj, ale o hlubokou existenciální volbu. V návratu k přirozeným vztahům, v odklonu od povrchnosti a v ochotě potlačit vlastní ego viděla cestu k opravdové lidské síle. Právě tato síla jí umožňovala čelit realitě takové, jaká skutečně je – bez idealizace, ale i bez hořkosti. Schopnost usmát se navzdory vědomí tíživých pravd každodenního života považovala za jeden z nejvyšších projevů zralosti a odolnosti.

### 3.4.3 Motiv odvahy a svobody

Ve svých textech touží po rovnováze mezi sociálními třídami a klade důraz na práva jednotlivců, proto je u ní frekventovaný motiv spravedlnosti a odhodlání, který můžeme vidět ve fejetonu *O umění zůstat stát*, který vyšel 5. dubna 1939 v *Přítomnosti*.

#### 3.4.3.1 *O umění zůstat stát*

Jesenská reflektuje atmosféru tehdejšího období, kdy byl český národ obsazen nacistickým Německem. Rozebírá v něm lidskou reakci na strach a krizové situace, přičemž zdůrazňuje potřebu vnitřní stability, odvahy a solidarity. Popisuje, jak se lidé v momentech ohrožení dávají do pohybu – utíkají vpřed ve snaze předběhnout nebezpečí, nebo couvají,

---

<sup>98</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 348.

<sup>99</sup> Tamtéž, s. 349.

<sup>100</sup> RUTTE, Miroslav. *Dvě fejetonistky*, s. 799.

omlouvající svůj ústup vnějšími okolnostmi. Zůstávají v zajetí vlastních obav, místo aby čelili situaci se vztyčenou hlavou. Jesenská však apeluje na něco jiného: zůstat stát, nepropadat panice, ale s klidem a důstojností se vypořádat s tím, co přichází.

Klíčovou část tvoří vzpomínka na jednu neděli Milenina mládí, kdy se v ulicích Prahy střetly dva proudy lidí – rakouští studenti a Češi. Obě skupiny pochodovaly mlčky, s jistotou a přesvědčením. Mezi českými demonstranty šel i její otec, který se stal symbolem neochvějného postoje. Když padly výstřely, většina lidí se rozutekla. Ale on zůstal stát. Tato vzpomínka se Jesenské hluboce vtiskla do paměti a později pochopila její význam, že umění zůstat stát není jen fyzickým aktem, ale hlubokým projevem osobní a národní důstojnosti: „... vždyť muž, který šel v čele zástupu Čechů a jako jediný zůstal stát, je její manžel, otec malého děvčátka.... Tato dvě gesta se pro ni stanou příkladem jednání pro celý její další život: stát zpříma a být tu pro druhé.“<sup>101</sup>

Fejeton obsahuje silný důraz na národní jednotu a potřebu zachovat si čest a integritu. Jesenská si uvědomuje, že malé národy, jako ten český, se nemohou spoléhat na sliby velmocí, které se ukázaly jako prázdné. Jedinou cestou k budoucnosti je pevný postoj, věrnost vlastním hodnotám a ochota stát při své zemi, ať se děje cokoli.

Závěr fejetonu je hluboce emotivní: „...je třeba umět zůstat stát. S hlavou obnaženou a vroucí láskou v srdci, v hluboké důstojnosti, otevřenosti a poctivosti zůstat stát vedle všeho, co je české.“<sup>102</sup> Jesenská tím vyjadřuje přesvědčení, že i v časech nejistoty a strachu je možné zachovat si hrdost, odvalu a lidskou solidaritu. Její slova zůstávají nadčasovým poselstvím o síle ducha a významu morálního postoje v těžkých historických chvílích.

### 3.4.3.2 *Okno*

Na konci září 1921 píše Milena Jesenská svůj první text do *Národních listů* s názvem *Okno*. Už na první pohled se jedná o jistý experiment – z věcného přímého psaní se nám zde utváří působivý obraz světa podobný lyrickému líčení. Svým čtenářům se tak ukazuje jako kritická a autentická novinářka i jako žena s vytříbeným citem pro jazyk.

Ústředním motivem je svoboda, která se objevuje v kontrastu mezi každodenností a tajemstvím. Přirovnává lidský život ke světu zázraků, kde největší kouzlo často spočívá ve zdánlivě prostých věcech — v drobných projevech lásky, pozornosti a porozumění. Tento svět se rozprostírá za obyčejnými okny měst, kde se odehrávají malé, ale zásadní příběhy lidské existence.

---

<sup>101</sup> WAGNEROVÁ, Alena. *Milena Jesenská*, s. 11.

<sup>102</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 707.



Okno se stává hlavním symbolem — je bránou k poznání i k touze, je jedinou překážkou na cestě ke svobodě. Skrze něj můžeme spatřit život v jeho ryzí podobě, vidět neznámé lidi v jejich intimitě a křehkosti, v gestech, která vyjadřují radost, starost nebo lásku. Tento pohled je plný tiché magie a zároveň melancholie, protože vše, co vidíme, je nám vzdálené, oddělené skleněnou bariérou. Dochází k velké poetizaci předmětu – okno jakožto obyčejná věc v jejích slovech ožívá a stává se metaforou pro svobodu, jakožto motiv, který se objevuje nejen napříč autorčinou tvorbou, ale také jejím životem. „Nikdy nic nebylo zadarmo a nikdy nic nestálo tolik krve jako lidská svoboda.“<sup>103</sup>

Se svobodou v textu pracuje jako s něčím prchavým a zároveň neodolatelným. Je spojena s nadějí, s výhledem za obzor, se světlem, které proniká oknem. Jesenská tuto metaforu dovádí k vrcholu, když mluví o vězni, pro něhož se okno stává symbolem nejhlubší touhy — touhy po volnosti. Skrze mříže vidí nebe, slunce a obzor, a právě tato vzdálená možnost svobody je ještě palčivější než jakékoli fyzické omezení.

Jazyk textu je mimořádně poetický, plný obrazů a metafor, které vyjadřují hlubokou emocionalitu. Jesenská pracuje s kontrasty světla a tmy, uzavřenosti a otevřenosti, známého a neznámého, aby vytvořila atmosféru touhy a naděje. Její styl je introspektivní a lyrický, často se dotýká téměř meditativního uvažování o podstatě lidské existence.

Celkově článek nabízí silnou reflexi o svobodě jako o neustálé touze po něčem nedosažitelném. Jesenská tímto způsobem dokazuje svou schopnost propojit osobní výpověď s univerzálním pocitem, který je hluboce lidský a nadčasový: „Vzpomeňte tisíců okamžiků, kdy, nemajíce více sil, pohlédli jste k oknu. Ve chvíli, kdy jste byli přistiženi při lži, ve chvíli, kdy jste byli uraženi někým, koho jste milovali; ...“<sup>104</sup>

### 3.5 Rétorické strategie

Milena Jesenská ve svých fejetonech uplatňovala množství rétorických strategií, které jí umožnily efektivně oslovit čtenáře a vtáhnout je do svého sdělení. Její texty vynikají osobitým a dynamickým stylem, ironickým odstupem a důvtipnou argumentací, kterou propojuje s hlubokou empatií. „Příkazem novinářek jako byly Milena Jesenská, Staša Jílovská, Olga Fastrová, Marie Fantová, Marie Pujmanová nebo Jožka Jabůrková, nebylo poučovat nebo

---

<sup>103</sup> LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, 2020, s. 670.

<sup>104</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 110.

psychologizovat, ale psát o „ženských“ tématech čtivě, inteligentně, vtipně, kriticky nebo také – bylo-li třeba – ironicky.“<sup>105</sup>

### 3.5.1 Konkrétní příklady a osobitý tón

Jednou z klíčových strategií, které Jesenská používala, je osobní vyprávění a subjektivizace sdělení. Prostřednictvím první osoby a intimního tónu oslovuje čtenáře jako rovnocenného partnera v dialogu. Vytváří tak dojem autenticity a bezprostřednosti, který posiluje důvěryhodnost jejího sdělení, a pro čtenáře se popisovaná situace stává lépe pochopitelnou.

#### 3.5.1.1 *Děti, Osudové senzace?, Jak zacházet s dětmi – Pozor na dětskou citlivost*

Fejeton *Děti* (1921) se zaměřuje na konkrétní situace, které emocionálně vtahují čtenáře – příběh dítěte, jež chce darovat peníze žebračce, odhaluje hluboké morální cítění i formování společenského studu. Jesenská se staví do role citlivé pozorovatelky a díky detailnímu popisu pohybů dítěte („dal jeden krejcar, letěl kolem radnice, přišel z druhé strany jako nový dárce a dal ji znovu...“<sup>106</sup>) přidává na autentičnosti a působí až literárně živě.

Její rétorická strategie je založena na silných obrazech, vyprávěcích prvcích a emotivním jazyce, díky čemuž fejeton nepůsobí jen jako publicistický text, ale i jako literárně hodnotná úvaha. Podobně uvádí i příklady dětských soudů v evropských městech a jejich humánního přístupu k mladistvým pachatelům, což slouží jako kontrast k domácím poměrům a jako kritika tehdejší sociální práce státu.

V textu *Osudové senzace?* (1923) Jesenská odhaluje fascinaci veřejnosti tragédiemi – od utopené ženy přes zastřeleného vraha až po pád provazochodkyně. Každý z těchto příkladů je vykreslen se silným smyslem pro detail – například tělo ženy je popsáno jako „nafouklé a nabubřelé, s černými, zplihlými vlasy a zelenými nehty“<sup>107</sup> a vrah, který byl postřelen „se zkroutil v několika křivkách“<sup>108</sup>, což působí takřka filmově. Skrze osobní pocity a dojmy přechází od popisu k filozofické úvaze o lidské závislosti na emocích a tragédiích. Fejeton vrcholí scénou hádky v tramvaji, kde líčí bezmoc a emocionální podřízenost ženy jako součást širší společenské kritiky. Poslední věta fejetonu: „Ale vím, že to nikdy nedovedla udělat: že se vrátila domů, kde ponížení vyrostlo v hory,“<sup>109</sup> ukazuje, jak místo naděje přichází návrat do světa, kde dominují negativní síly.

---

<sup>105</sup> PACHMANOVÁ, Martina. *Civilizovaná žena*, s.129.

<sup>106</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 68.

<sup>107</sup> Tamtéž, s. 149.

<sup>108</sup> Tamtéž, s. 149.

<sup>109</sup> Tamtéž, s. 150.

Autorka své čtenáře často pouští do svého intimního rodinného prostředí. Můžeme to zaznamenat ve fejetonech *Kavalír* (1923), *Maminko, bud' hezká* (1925) a *Lásky holčičky půl druhého roku staré* (1929), kde píše o svém otci, matce a v posledním zmíněném textu o své dceři.

Její blízkost ke čtenářům dokazují i texty reagující přímo na čtenáře jako je například fejeton *Jak zacházet s dětmi – Pozor na dětskou citlivost* (1925), ve kterém odpovídá na dopis od čtenářky. Nesklouzává k mentorování, analyzuje téma výchovy dialogickým a osobním stylem. Například věta: „Ale vždyť to je hrozný omyl,“<sup>110</sup> zní naléhavě, ale ne útočně – autorka se snaží čtenářku přimět ke změně úhlu pohledu. V celém textu pracuje s empatií. Klade důraz na to, že děti potřebují mít pocit bezpečí a necítit se vinny, když se nijak neprovinily. „Předně vůbec neví, co udělaly, a pak, jak bych mohla k té bolesti, že pejsek, pláče, k té první, podvědomé hrůze před smrtí a k lítosti, že něco udělaly přidat ještě tu bolest, že se hněvám? Přišly se ke mně vyplakat, stálo to práce, než jsem je upokojila. ...“<sup>111</sup> Jesenská propojuje vlastní zkušenosti s širšími otázkami výchovy, čímž vytváří dojem důvěrného rozhovoru.

### 3.5.2 Ironie a kritika

Dalším významným prvkem její rétoriky je ironie a jemná satira umožňující jí kritizovat společenské normy a stereotypy, aniž by se uchýlovala k otevřené konfrontaci. Nešlo tedy jen o literární prostředek, ale také o jakousi ostrou zbraň proti předsudkům a společenské morálce. Ironická distancovanost zesiluje její sdělení a přitom udržuje text lehce čtivý a přístupný.

#### 3.5.2.1 *Dekoratívni předmět?*

Příkladem takové ironie je pasáž ve fejetonu *Dekoratívni předmět?* (1925): „V době, kdy se táta dře a vydělává s vypětím sil málo peněz, a v době, kdy dorůstají děti a je třeba především myslet na to, jak zařídit život, aby jim nic nechybělo na výživě a hygieně, bude dobře, nakoupí-li máma líčidel, protože má žena povinnost být okrasná.“<sup>112</sup> Tato věta obratně zesměšňuje povrchnost tehdejších norem krásy a společenský tlak na ženy, aby především dbaly na svůj vzhled, zatímco ekonomická realita rodin byla mnohem tvrdší.

V další části fejetonu ironicky podkopává tehdejší ideál ženy jako pouhé ozdoby, která se má především starat o svůj vzhled a nikoliv o vzdělání, práci či vlastní ambice: „Nevím, jak

---

<sup>110</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 263.

<sup>111</sup> Tamtéž, s. 264.

<sup>112</sup> Tamtéž, s. 310.

bychom se vyjímalý jako dekorace života, myslím, že by nám to neslušelo. Jistě bychom se při tom hrozně nudily.“<sup>113</sup>

Texty Jesenské budily silné reakce u čtenářů, ačkoliv ne všichni byli ochotni ironii a satiru přijmout. Čtenářky často v dopisech Jesenské děkovaly za to, že nahlas pojmenovává problémy, se kterými se samy potýkaly. Jesenská si však vážila všech svých čtenářů a udržovala s nimi dialog. Její ironie nebyla samoúčelná, ale měla za cíl jak pobavit, tak probudit k zamyšlení. Používala ji jako prostředek k osvětě a ke kritice dobových normativů.

### 3.5.2.2 *O umění odejít*

Jiný přístup k satíře lze zaznamenat ve fejetonu *O umění odejít* (1926). Ironii využívá k zesměšnění společenských zvyklostí a trapnosti situací, ve kterých se lidé ocitají během formálních setkání. Cílí na absurditu pravidel a nepsaných konvencí společenských čajů, kde se lidé mají bavit a seznamovat, ale často se místo toho ocitají v nepříjemných a neupřímných situacích. Nejprve představuje společenské čaje jako ideální prostředí pro zábavu a seznamování, ale vzápětí tuto představu shazuje popisem odtažitých hostů, kteří se navzájem neznají a kteří se snaží "vmanévrovat" do hovoru s někým zajímavým. Její popis působí ironicky právě tím, že ukazuje nesoulad mezi očekáváním (příjemná konverzace) a realitou (povrchní zdvořilosti a nucené rozhovory).

Vrcholem je návrh, že na čajových dýcháncích by měl být zaveden systém organizovaného odchodu pomocí gongu: „Možná, že bychom byli přijati: někdo by mohl hodinku vždycky třeba za to mít bouchnouti na veliký gong.“<sup>114</sup> Tento absurdní nápad odkazuje na snahu lidí hledat univerzální pravidla i pro ty nejbanálnější situace.

Fejeton se vysmívá i přehnané společenské zdvořilosti – Jesenská ironizuje způsob, jakým si lidé hrají na zájem o druhé, ale ve skutečnosti se snaží co nejrychleji uniknout ze situací, které je nebaví. Výmluvná je pasáž o tom, jak se všichni snaží být zdvořilí a přátelští, ale ve skutečnosti se jen honí za lepší příležitostí ke konverzaci, čímž vzniká paradoxní situace, kdy se nikdo s nikým opravdu nebaví.

### 3.5.3 Dialog se čtenáři

Jesenská využívá dialogický styl, který napodobuje mluvený projev a vytváří dynamiku mezi autorkou a čtenářem. Jazyk, kterým píše, není rigidní spisovný, ale spíše hovorový a přístupný, což vytváří mezi ní a čtenářem blízkost. Tato strategie ji odlišuje

---

<sup>113</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 311.

<sup>114</sup> Tamtéž, s. 388.

od jiných publicistů a zajišťuje, že její texty působí živě a přirozeně. Používá řečnické otázky („Proč bychom jinak každý znali lidi, kterým vše odpouštíme, a lidi, k nimž jsme nespravedlivě přísní?“<sup>115</sup>), zvolací věty, a to především, když ji něco zaujme, dojme, nebo naopak naštvě („Můj Bože...“<sup>116</sup>; „Velký Bože, jak prosté!“<sup>117</sup>), nebo užívá přímé oslovení čtenáře („tvrdíte mi, že protěžuji hubené .... Nuže, křivdíte mi.“<sup>118</sup>), což zdůrazňuje používáním druhé osoby jak množného, tak i jednotného čísla. Například v textu *Podunajsko – kraj Nibelungů* se její věty stávají jakýmsi návodem, jak prožít okamžiky, které popisuje: „Vystoupiš z vlaku, ocitneš se v samotě, živou duši nevidíš.“<sup>119</sup> Vtahuje tak čtenáře do děje a zapojuje ho do svého textu.

### 3.5.4 Poetická exprese

Ačkoli nelze texty Mileny Jesenské označit za poezii, nesou v sobě výrazné poetické prvky. Způsob, kterým vyjadřuje své myšlenky, emoce nebo obrazy, je výrazově bohatý a obrazný. Jde o styl, který má estetickou a citově působivou funkci, což značí, že často má blíže k literatuře než k publicistice. Jelikož však její tvorba nestaví práci s básnickými prostředky do popředí, ale spíše se zaměřuje na komunikaci se čtenářem a přenos tématu na něj, nevěnuje se analýze jednoho konkrétního fejetonu. Místo toho pracují s různými pasážemi napříč jejím dílem, které dokládají autorčinu precizní práci s poetickými prvky.

Personifikace hraje v textech Mileny Jesenské zásadní roli, zejména v souvislosti s paralelními motivy města a venkova. Městský život vykresluje skrz obrazy ulic, které nejsou jen neživými kulisami: „Ulice není neživá věc. Ulice má tvář. Má pevné, význačné, výrazné rysy, jako lidský obličej ... Ulice mají svou náladu...“<sup>120</sup> Podobně získávají přírodní jevy situované do městských kulis dynamiku a sílu – „vítr sviští ulicemi“<sup>121</sup> a listí „hází v zuřivém kolotoči od dlažby až na střechy“<sup>122</sup>. Technologický pokrok pak Jesenská reflektuje ve fejetonu *Semafar* (1924), kde se z objektu stává živá bytost, která se vzpírá svému osudu automatizované loutky a jako projev svého vzdoru způsobí katastrofu: „Až půjdete kolem nádraží a uvidíte je, vzpomeňte si na starého semafora, který leží někde ve skladišti a který skončil tak nešťastně a v lítosti zavinil tolik neštěstí. To už je tak na světě, že staré věci patří do haraburdí. Však na

---

<sup>115</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 151.

<sup>116</sup> Tamtéž, s. 197.

<sup>117</sup> Tamtéž, s. 260.

<sup>118</sup> Tamtéž, s. 195.

<sup>119</sup> Tamtéž, s. 47.

<sup>120</sup> Tamtéž, s. 127.

<sup>121</sup> Tamtéž, s. 51.

<sup>122</sup> Tamtéž, s. 51.

ty moderní elektrické oči taky jednou dojde, na všechno a na všechny jednou dojde, ba i na vás, milé děti.“<sup>123</sup>

Naopak venkovská krajina ožívá poetickými obrazy přírody. Svou rodnou zemi opěvuje natolik, že se s ní dostává do přímého rozhovoru: „Zasévají v Tebe a Ty rosteš.“<sup>124</sup> V cyklu *Listy ze Zapadlé Lhoty* líčí Jesenská stromy jako podivné lidi s podivnými tvářemi – lípy mají „tváře, tupé nosy, široké a otevřené srdce“<sup>125</sup>. Déšť je popisován jako živoucí entita, která je vykreslena ne jako ošklivé počasí, ale jako přísun nových živin, a tudíž nového života. S těmito prvky pracuje natolik intenzivně, že krajina působí téměř jako bytost, která dýchá, rodí a znovu ožívá.

V neposlední řadě se ve fejetonech setkáme s alegorií, přičemž jedním z jejích oblíbených motivů je obraz kočky jakožto symbol svobody a nezávislosti. Setkat se s tím můžeme ve fejetonech *Obhajoba koček* (1926), *Pražští tuláci* (1927) nebo *Obyčejná historie o kočičce Čičce* (1922). V těchto textech Jesenská přibližuje kočičí svět způsobem, který reflektuje lidské bytí, přičemž používá zveličení a ironii k poukázání na stereotypy zakořeněné ve společnosti.

Zvlášť ve fejetonu *Obyčejná historie o kočičce Čičce* je kočičí svět paralelou k lidskému osudu. Popisuje, jak si lidé projektují vlastní očekávání a předsudky do světa zvířat. Autorka se zaměřuje na popis toho, jak kočky – stejně jako lidé – podléhají vnějším vlivům a jak se jejich chování mění v závislosti na okolnostech. V závěru textu dochází k vykreslení „kočičí rodiny“ – „Má milá statečná Murli zošklivěla, Čička zpohodlněla a ztloustla. Takový je svět. Taková obyčejná, obyčejná historie – a není na vlas podobna mnohé lidské?“<sup>126</sup> Jesenská tím subtilně naráží na genderové role a rodinné povinnosti, které jsou striktně rozdělené, v lidském světě. Těchto alegorií využívá k tomu, aby skrze příběhy koček reflektovala realitu mezilidských vztahů a sociálního tlaku. Ač se může zdát, že život zvířat a lidí je odlišný, ve skutečnosti jsou si v mnohém podobné. Jesenská tím nenásilně otevírá otázky o tom, nakolik je náš život skutečně svobodný.

Nevěnuje se jen práci s jazykem, ale také zvukové stránce slov, což lze pozorovat například ve fejetonu *Srdce na zkušené* (1923). V tomto textu prostřednictvím členění slov na slabiky imituje rytmické bití srdce: „na-se-be, na-se-be, na-se-be“<sup>127</sup>. Tímto způsobem propojuje zvuk s obsahem a dodává textu zvláštní dynamiku. Podobně je vystavěn i fejeton *Verbujeme, bum, bum, bum!* (1924), kde Jesenská prostřednictvím opakování napodobení

---

<sup>123</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křížovatky*, 250.

<sup>124</sup> Tamtéž, s. 299.

<sup>125</sup> Tamtéž, s. 288.

<sup>126</sup> Tamtéž, s. 132.

<sup>127</sup> Tamtéž, s. 190.

zvuku bubnu vybízí čtenáře k akci: „Verbujeme, bum, bum, bum, proti nedělní lenosti v peřinách, proti lenošení duše...“<sup>128</sup>

### 3.5.5 Jiné publicistické žánry

Vedle klasických fejetonů píše reportáže, recenze nebo různé ankety jako třeba v roce 1926, kdy přichází s anketou pro čtenáře *Kde jste letos byli na prázdninách?*, kterou se snaží zapojit veřejnost do diskuse, a tím ukázat, že její psaní je pro ni nástrojem komunikace a propojení společnosti.

Reaguje na různé literární novinky a díla, například recenzuje knihu *Dům radovánek* (1905) od Edith Whartonové, americké spisovatelky 2. poloviny 19. století, která byla vrcholnou představitelkou realismu a psychologické prózy. *Dům Radovánek* je příběhem Lily Bartové, krásné, inteligentní, ale chudé dívky, která se snaží udržet si místo ve společnosti newyorské smetánky. Kvůli své nezkušenosti, neochotě ke kompromisům a nešťastným rozhodnutím však nakonec upadá v nemilost a její život končí tragicky. Jesenská se především soustředí na ztvárnění ženské duše a psychologické dimenze románu. Oceňuje, že Whartonová dokáže s důkladností, jež se vyhýbá stereotypům a klišé, popsat životní osudy a duševní rozpoložení hrdinky. Píše, že „jen žena dovede neúnavně a nelehkomyslně řadit příběh za příběhem v líčení životního osudu,“<sup>129</sup> čímž vyzdvihuje ženskou schopnost citlivého vhledu do psychiky postav.

Zajímavá je její práce s rétorikou a postavou čtenáře v recenzi s názvem *s. k. neumann: monogamie* (1932). Je zde patrná snaha přiblížit složitá témata širšímu publiku. Autorka vysvětluje Neumannovy pojmy a závěry, přičemž klade důraz na ideál svobodné, uvědomělé monogamie, která není vynucená, ale vychází z opravdové lásky a společenských podmínek umožňujících rovnoprávnost partnerů. Text cílí na širší publikum, které nemusí být seznámeno s pokročilou filozofickou a sociologickou argumentací Neumannovy práce. Vysvětlením pojmů tak Jesenská pomáhá čtenáři pochopit hlavní myšlenky bez nutnosti detailního studia původního textu: „znalost prostředků kontracepčních (ochranných)“<sup>130</sup>. (Tato i všechny následující citace jsou uváděny doslovně včetně chyb a nedostatků.) V recenzi klade důraz na to, že svobodná monogamie je možná pouze za podmínek rovnoprávnosti a ekonomické nezávislosti partnerů. Tím nejen informuje, ale i formuje společenskou debatu.

---

<sup>128</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 247.

<sup>129</sup> Tamtéž, s. 453.

<sup>130</sup> Tamtéž, s. 500.

Jesenská ve svých fejetonech dovedně kombinuje různé rétorické strategie, aby předala svůj názor a zároveň aktivně zapojila čtenáře a vedla ho k zamyšlení. Její psaní vykazuje široký záběr – od každodenního života a sociálních problémů až po filozofické otázky a analýzu společenských jevů. Schopnost propojit osobní perspektivu s ironickým nadhledem a argumentační důvtipností z ní společně s hlubokým zájmem o své čtenáře dělá precizní novinářku.

### 3.6 Proměny stylu

V poslední části věnované tvorbě Mileny Jesenské se zaměřím na proměny jejího stylu jak z tematického, tak i jazykového hlediska. Analyzuji průřez její publicistickou činností – od počátků kariéry až po její působení v protifašistických denících.

Nejprve vymezím tři klíčová období, do nichž jsem práci Mileny Jesenské rozdělila: 20. léta, 30. léta a předválečné období po roce 1938. Právě konec 30. let považuji za zásadní milník, neboť s příchodem německých okupantů dochází k dramatickým politickým změnám, které se promítají i do tehdejší žurnalistiky. V návaznosti na tuto periodizaci porovnávám nejprve dva fejetony z 20. let a poté dva z konce 30. let.

V závěrečné části se věnuji celkovému vývoji Mileny Jesenské, který dokládám na analýze těchto čtyř fejetonů. První dva – *Hubená a štíhlá* a *Pro koho píšeme o módě do novin* – pocházejí z 20. let, období, jež je považováno za její „zlatou éru“. Oba texty tematizují módu, jedno z jejích ústředních témat, přičemž sleduji, jak se v nich proměňuje její postoj k módě jako společenskému fenoménu. Druhá dvojice fejetonů (*Hrady SdP* a *Českým ženám!*) vyšla v krátkém časovém rozmezí – první v květnu 1938, druhý v srpnu 1939 – avšak v naprosto odlišných politických podmínkách. Právě proto mezi nimi vnímám zásadní rozdíl, který reflektuje prudké změny doby. Zatímco u první dvojice textů z 20. let sleduji dlouhodobější vývoj postoje Jesenské k módě, u této dvojice fejetonů mi jde o zachycení bezprostřední reakce autorky na dějinné zlomy. Konec 30. let byl obdobím nebývalé politické dynamiky – situace v Československu se měnila každým dnem, což se odráželo i v publicistice. Fejeton *Hrady SdP* vychází ještě v oficiálně publikované *Přítomnosti*, zatímco *Českým ženám!* už vzniká v rámci ilegálního odboje. Rychlé vyhocení situace vnímám jako klíčový moment, který mi umožňuje sledovat nejen proměnu témat, ale i proměnu samotného autorského stylu Mileny Jesenské v reakci na eskalující události.

Styl Mileny Jesenské se vyznačuje dynamickým vývojem, který úzce souvisel s jejím osobním životem, dobovým kontextem a jejími stále se prohlubujícími postoji k otázkám



spravedlnosti, lidské důstojnosti a sociální odpovědnosti. Od prvních literárních pokusů přes kritickou žurnalistiku až po její poslední, existenciálně laděné články, Jesenská reflektovala proměny společnosti i vlastní myšlení. Styl jejího psaní a vyjadřování, který se v průběhu její tvorby vyvíjel, si zároveň zachovával určité, pro ni, charakteristické rysy jako je schopnost citlivého pozorování a hluboké reflexe lidských emocí.

### 3.6.1 Raná tvorba – 20. léta

V počátcích své novinářské a literární kariéry, zejména v době po první světové válce, Jesenská psala v duchu tehdejší avantgardní literární scény, což se projevovalo i v její novinářské tvorbě. Nejdříve přispívala do československých listů z Vídně. Styl byl často experimentální, modernistický a někdy až fragmentární. Věnovala se tématům, která odrážela její osobní prožitky a tehdejší kulturní trendy. V tomto období se objevují její první fejetony, které se zaměřovaly na společenské a kulturní změny v období mezi válkami, ale také na osobní témata, jako jsou vztahy mezi mužem a ženou. V textech byla patrná tendence k ironii a sarkasmu, což bylo zřejmě vlivem jejího přísného, ale stále velmi osobního pozorování světa. Jazyk byl spíše dynamický a přímý s důrazem na citové vyjádření, ale také na společenskou kritiku. Vedle fejetonů a drobných úvah se v této době dostává do povědomí skrz překlady, a to především Kafkových děl. „Z vídeňské korespondentky, přispívající do společenských rubrik převážně běžnými zprávami o denních událostech, společenskými causeriemi, postřehy o módě či knihách a obecnými úvahami o lidech, se záhy vyhranila v novinářku již programově zaujatou, projevující v úvahách o psychologii moderní společnosti, o pojetí životního slohu i o sociální problematice svébytnou logiku, sociální soucit, voluntaristický optimismus a zřetelnou tendenci k harmonizaci.“<sup>131</sup>

V průběhu celých 20. let se Jesenská stále více obracela k sociálním otázkám, což odráželo její rostoucí citlivost vůči nespravedlnosti. Reflektovala postavení žen ve společnosti, popisovala dopady nezaměstnanosti a chudoby. Vedle těchto témat upozorňovala na pokrytectví a sociální nerovnosti. Její styl byl stále živý, obrazný a ironický, přesto se v něm začala objevovat větší naléhavost a vážnost.

#### 3.6.1.1 *Hubená a štíhlá x Pro koho píšeme o módě do novin*

Období mezi lety 1925 a 1929 v Československu bylo charakteristické hospodářským rozvojem, ale zároveň i společenskými změnami. Ženy stále více pronikaly do veřejného života, pracovního trhu a vzdělání, i když tradiční očekávání vůči nim nadále přetrvávala.

---

<sup>131</sup> *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2, H–L. Svazek II, K–L Praha: Academia, 1993., s. 517.

Milena Jesenská, jako citlivá novinářka se zájmem o sociální problematiku, tyto proměny pečlivě sledovala. V roce 1925 v *Národních listech* přistupovala k ženskému tělu především skrze prizma krásy a estetických norem, zatímco o čtyři roky později v *Lidových novinách* už analyzovala módu v kontextu sociální stratifikace a konzumní mentality. Na konci 20. let je v jejích fejetonech patrná výraznější angažovanost. Přestože si zachovává osobitý rukopis, její postoj ke společnosti se stává kritičtější. Stále častěji se zaměřuje na sociální nespravedlnost a otázky nerovnosti. Její styl se proměňuje – ubývá ironie, přibývá analytického přístupu a snahy o hlubší pochopení společenských jevů.

Fejeton *Hubená a štíhlá* (1925) vyniká krátkými, údernými větami a sarkastickým tónem. Jesenská v něm prostřednictvím ironie a nadsázky kritizuje společenské konvence spojené s ženskou krásou a absurdní rozdíl mezi vnímáním „hubenosti“ a „štíhlosti“. Citlivě apeluje na čtenáře, aby se vyvarovali extrémům spojených s honbou za štíhlostí, a zdůrazňuje zdravý přístup k dosažení ideální postavy: „I my můžeme docílit mnoho správnou životosprávou, dobrou a výživnou stravou a sportem, pohybem a tělocvikem. Ale nikoli černou kávou a cigaretami, nocováním a odtučňovacími kůrami bez lékařské pomoci. Nikoli ničením plic a žaludku, nikoli tím, že děláme ze sebe kostry, které neporodí nic jiného než neoživené děti, neschopné zdravého života.“<sup>132</sup> Čtenáře zde bere jako sobě rovného partnera v diskuzi. Reflektuje problematiku anorexie a nadváhy, čímž se její fejeton opět řadí k aktuálním i pro dnešního čtenáře.

Oproti tomu ve fejetonu *Pro koho píšeme o módě do novin* (1929) její styl dozrává – souvětí jsou propracovanější a argumentace složitější. Tento text je rozsáhlejší a obsahuje více kulturních a sociálních souvislostí. I role čtenáře se zde proměňuje – už se nejedná o pasivního pozorovatele, ale aktivně se podílí na přemýšlení nad textem a jeho významy. Zdůrazňuje, že móda není výsadou bohatých – naopak, oděv je otázkou osobního vkusu, kreativity a ochoty se oblékat s citem. S ironií poukazuje na jednotvárnost života bohatých („... je velmi obtížné a namáhavé zaměstnat svoje peníze.“<sup>133</sup>) a vyzdvihuje chudé, jejichž oblečení vnímá jako skutečné umění, které nemusí být podmíněno penězi. Zatímco raný fejeton se zaměřuje na zesměšnění společenských představ o ideálu krásy, pozdější text přechází k důkladné kritické analýze – obhajuje existenci módních rubrik, které se snaží o setření hranic mezi jednotlivými sociálními třídami, „abychom nevypadaly o nic hůře, a abychom snad podle zákonů ducha vypadaly lépe nebo alespoň stejně dobře jako oni“<sup>134</sup>.

---

<sup>132</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 272.

<sup>133</sup> Tamtéž, s. 466.

<sup>134</sup> Tamtéž, s. 467.

Na počátku své tvorby Jesenská akcentuje společenské normy krásy a jejich povrchnost. Ukazuje, jak společnost definuje ideál atraktivity a jak se ženy snaží těmto měnícím se standardům přizpůsobit. Mezi řádky naznačuje tlak, kterému jsou vystaveny, a upozorňuje na to, že pojetí krásy není objektivní, ale podléhá dobovým hodnotám a módním trendům.

Ke konci 20. let se její perspektiva proměňuje. Fejeton *Pro koho píšeme o módě do novin* už neřeší pouze otázku ženského ideálu, ale rozšiřuje pohled na konzumní společnost a sociální nerovnosti. Módu chápe jako nástroj privilegovaných vrstev, který posiluje odstup mezi elitami a běžnou populací. Kritizuje bezmyšlenkovité přijímání trendů a zdůrazňuje, že vkus a elegance nespočívají v materiálním bohatství, ale v individuálním přístupu k životu. Z jejích slov je cítit jisté rozčarování nad konzumní kulturou, která ve 20. letech nabývá na intenzitě a prohlubuje rozdíly mezi sociálními skupinami. Vývoj dokládá proměnu jejího stylu – z ironické glosátorky ženských témat se postupně stává kritická analytička společenských nerovností.

### 3.6.2 30. léta – vzestup fašismu

Se zhoršením politické situace v Evropě souvisela i změna stylu Jesenské. Ve 30. letech se její psaní začalo stávat více introspektivním a vážnějším, což souviselo i s její větší politickou angažovaností, ke které došlo zejména v období po Mnichovské dohodě. Sice si stále zachovávala své osobní vyjadřování, ale její texty se začaly více zaměřovat na širší společenské problémy. Objevuje se větší důraz na otázky ženské emancipace, ale i na morální dilema, které přinášela rostoucí hrozba fašismu.

V této fázi si její styl zachovával svou poetickou a filozofickou stránku, ale stal se strukturovanější. Rétorika se začíná zaměřovat více na hledání odpovědí a definování hodnot, které byly v této době vystaveny velkému zpochybnění. Podstatný je i její hlubší zájem o politické otázky.

Zajímavá je její forma vyjadřování v časopise *Slunce, noviny života mládeže*, kdy můžeme zaznamenat, jak se mění úplná podoba jejích článků – malá písmena na začátku vět, pravopisné chyby: „proč bich nemohla chodit podle módy .... chlapec něco vitýkal, jako bichom bili...“<sup>135</sup>

Od roku 1930, kdy pravděpodobně vstupuje do KSČ, začínají její fejetony obsahovat politické otázky, marxismus, levicově orientované postoje a revoluční boj: „kamarádki, nesněte,

---

<sup>135</sup> JESENKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 496.

probudíte se, i mi čekáme ráno, nové ráno, světlé a mocné. nebojte se žít skutečný život – život lásky, vědění a revolučního boje.“<sup>136</sup> Téma módy u ní bývá nyní potlačeno politickým přesvědčením. Stále ale myslí na otázku svobody, na její důležitost, na nezávislost.

Velký obrat začíná vstupem do *Přítomnosti*, kdy se zvětšuje její působení, její rozsah psaní, články jsou dlouhé, mají podkapitoly, jsou racionálnější, odbornější, analyzují, ale stále v sobě zachovávají citlivost – „...teprve ve společenských komentářích a politických reportážích z konce 30. let se (v čas. *Přítomnost*) projevila jako průbojná novinářka pronikavého intelektu: byla senzitivní komentátorkou soudobého evropského dění...“<sup>137</sup>

### 3.6.3 Po roce 1938 – boj proti totalitě

Po roce 1938, kdy započala okupace Československa nacisty a začátek druhé světové války se blížil, došlo k výrazné změně v jejím stylu i tématech. Texty se více zaměřily na reflexi krutosti války a ztráty svobody v těžkých dobách. Objevují se hlubší filozofické a existenciální úvahy, jazyk se stává více intenzivní a zaměřený na drastické obrazy války a jejího dopadu na člověka. Své texty používá k apelování na obyvatele, aby se vzepřeli a bojovali za svou vlast. Výrazná je také její ztráta optimismu a naopak vzestup odhodlání. I v této fázi ale její psaní zůstalo výrazně osobní a introspektivní. Sama se během okupace zapojila do odboje. Celá její publicistika se nesla ve spojení se čtenáři, což dokazují její cesty za německými emigranty, čímž se snaží přenést sílu reality ostatním – zjišťuje, jak emigranti žijí, jak se dostali na území Československa a co se opravdu stalo a děje. Jesenská dává (nejen) čtenářům pocit, že v těchto těžkých dobách nejsou sami, že je tu pro ně a že se postará o to, aby se fakta dostala mezi co nejvíce lidí.

Společně s okupací přichází i tvrdá cenzura a s tím spojený strach v kombinaci s odhodláním publicistů. Toto omezování postihlo i články Jesenské, jak můžeme vidět například ve fejetonu *Hrady SdP*: „[Zde cenzorem vybílen text asi 5 řádků]“<sup>138</sup>.

Výrazná proměna v její tvorbě nastává, když se zapojuje do odboje a stává se součástí protifašistického časopisu *V boj*. Nebojí se veřejně upozorňovat na sílu propagandy, na blížící se válku a neustále klade důraz na ověřování informací, které se k lidem dostávají. K problematice nacistické propagandy píše: „... vůdce a říšský kancléř Adolf Hitler (tento oficiální titul byl nadiktován všem českým novinám a časopisům – musí se uvádět vždy v plném

---

<sup>136</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 499.

<sup>137</sup> *Lexikon české literatury: osobnosti díla, instituce*. 2, H–L. Svazek II, K–L, s. 517.

<sup>138</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, 580.

znění. Časopisy, které mají páteř, se těmto šesti slovům vůbec vyhýbají)...“<sup>139</sup> Jesenská v těchto těžkých časech neupouští od své touhy po životě ve svobodné zemi, avšak téměř tři měsíce poté, co píše tyto řádky, je zatčena a následně deportována do koncentračního tábora.

### 3.6.3.1 *Hrady SdP x Českým ženám!*

Fejetony *Hrady SdP* (1938) a *Českým ženám!* (1939) ukazují citelný posun v myšlení i stylu Mileny Jesenské. Zatímco v prvním textu se ještě drží ironického odstupu a spoléhá na intelektuální argumentaci, v druhém už ironii zcela opouští a obrací se k naléhavému a bojovnému tónu.

V *Hradech SdP* Jesenská rozebírá nacionalistickou propagandu sudetoněmecké strany s jemnou ironií a sarkasmem. Klade absurditu jejich historických nároků do kontrastu s realitou, ironicky se staví k celé okupaci a nehodlá se vzdát, snaží se do svých textů přenést fakt, že se propagandisté SdP jen snaží Československo a jeho občany zneužít. Její jazyk je bohatý, složitější větné konstrukce odrážejí analytický přístup a smysl pro kultivovanou polemiku. Co tento fejeton ale spojuje s fejetonem z 20. let (například se zmíněným článkem *Pro koho píšeme o módě do novin*) je boj proti nespravedlnosti a nerovnosti: „Mluvila jsem s komunistou, který je na sedmý rok bez práce, ačkoli kolem něho henleinovští dělníci práci dostávají přesto, že byli bez práce jenom půl roku.“<sup>140</sup>

Oproti tomu *Českým ženám!* je textem zcela odlišného charakteru. Šlo o úvodní článek nejrozšířenějšího ilegálního časopisu českého odboje *V boj*, který vyšel jako výzva adresovaná českým ženám.<sup>141</sup> Jesenská zde už necítí potřebu ironizovat – doba si žádá rázný hlas. Oslovuje přímo české ženy a burcuje je k odvaze a odporu proti okupaci. Její věty jsou kratší, ústřední apel je jednoznačný: „Dnes již víme všichni, jak si Německo tuto ochranu představuje: vysát nás hospodářsky, zlomit morálně, germanizovat. ... Zasadíme se o to všichni – muži i ženy.“<sup>142</sup> Tento fejeton není intelektuální polemikou, ale manifestačním textem, který své čtenářky přímo mobilizuje.

Z hlediska stylu je posun mezi těmito fejetony markantní. V roce 1938 se Jesenská ještě snaží věřit ve smysl kritické argumentace, spoléhá na vědomí a soudnost čtenářů. O rok později už vidí, že intelektuální diskuse je zbytečná a je třeba přímé akce, což potvrzuje její dobré politické i sociální cítění. Tento přechod od ironického nadhledu k naléhavosti a bojovnosti odráží její osobní proměnu z pozorovatelky doby v aktivní bojovnici proti fašismu.

---

<sup>139</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 745.

<sup>140</sup> Tamtéž, s. 584.

<sup>141</sup> PLACHÁ, Pavla. *Zpřetrhané životy: československé ženy v nacistickém koncentračním táboře Ravensbrück v letech 1939-1945*. Praha: Pulchra, 2021, s. 256.

<sup>142</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 742.

### 3.6.4 Srovnání fejetonů napříč tvorbou Mileny Jesenské

Milena Jesenská v rámci své kariéry mezi lety 1925 a 1939 prošla zásadním vývojem, jak tematicky, tak stylisticky. Tento posun lze dobře ilustrovat na čtyřech jejích fejetonech, které jsem zde představila a nejdříve je porovnala mezi sebou dle toho, v jaké době vznikly: *Hubená a štíhlá* (1925), *Pro koho píšeme o módě do novin* (1929), *Hrady SdP* (1938) a *Českým ženám!* (1939).

Ve fejetonu *Hubená a štíhlá* se věnuje otázce ženského ideálu krásy a jeho proměnám, přičemž zaujímá ironický a lehce satirický tón. Zabývá se tím, jak společnost vnímá ženské tělo, a s humorem poukazuje na absurditu diktátu módních trendů. Podobné téma, avšak z jiné perspektivy, rozvíjí také v *Pro koho píšeme o módě do novin*, kde kritizuje nejen povrchnost módních rubrik, ale také jejich cílovou skupinu. Zde se začíná projevovat její hlubší společenská reflexe, kdy se nezabývá jen estetickými standardy, ale také tím, jak se módní průmysl podílí na utváření společenských rolí žen.

Ve fejetonu *Hrady SdP* je patrná radikální proměna jejího psaní. Oproti dřívějším textům, které nesly satirický a ironický nádech, zde přechází k vážnému a kritickému tónu, což souvisí s nástupem fašismu a prudkých změn. Jesenská se ostře vymezuje vůči SdP<sup>143</sup> a jejich ideologii, čímž jasně reflektuje proměnu společenské situace a vlastního postoje. Už nejde o kritiku každodenních stereotypů či mediálního obrazu žen, ale o zásadní politické a národní otázky. Jazykově se vyjadřuje stroze a přímočaře, její fejeton ztrácí hravost a naopak získává naléhavost.

Tento vývoj vrcholí ve fejetonu *Českým ženám!*, který vyšel v roce 1939 v protifašistickém časopise *V boj*. Jesenská zde apeluje na české ženy, aby se aktivně zapojily do odboje a nenechaly se zastrašit okupací: „Bojíte-li se o své drahé, skryjte své obavy na dně srdce, nedejte to před nimi znát.“<sup>144</sup> Oproti jejím textům z 20. let, kde byl patrný ironický odstup, zde už nepracuje s nadsázkou ani humorem. Její jazyk se stává strohým a úderným. Namísto dřívějšího reflektování společenských fenoménů a jejich kritiky zde přechází k přímé výzvě k činu.

Srovnáním těchto čtyř fejetonů lze jasně sledovat, jak se Jesenská od témat každodenní ženské zkušenosti a společenských stereotypů přesunula k ostře politickým a mobilizačním textům. Z ironické novinářky, která si pohrávala s tématy krásy a módy v kontextu emancipace, se stává bojovnice proti fašismu. Ve 20. letech reflektovala společenské stereotypy a média.

---

<sup>143</sup> Sudetendeutsche Partei (česky Sudetoněmecká strana), neformálně označovaná jako henleinovci, byla politická strana založená v Československu 1. 10. 1933.

<sup>144</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 747.

Ve 30. letech se její hlas zostřuje, když reaguje na vzestup fašismu. Po okupaci už její texty nejsou jen analýzou, ale zbraní v boji.

Na závěr bych ráda zmínila, že jedno ústřední téma a hluboké přesvědčení prostupuje celou publicistikou i životem Mileny Jesenské – a tím je neochvějná touha po svobodě. Tato hodnota pro ni nebyla pouze politickým ideálem, ale základní lidskou potřebou, která se projevovala ve všech oblastech jejího života a psaní. Jinak tomu nebylo, když psala o nutnosti vymanění ženy ze sevření stereotypních rolí a z nerovných partnerských vztahů, stejně jako ve chvílích, kdy se odhodlaně stavěla na obranu své vlasti proti totalitnímu útlaku. Dokládají to její vlastní slova z doby okupace: „Pevně k sobě semknuti – jdeme všichni za jedním cílem. Slovo SVOBODA je vepsáno ohnivými písmeny v našich srdcích.“<sup>145</sup> Tento citát není jen patetickým gestem, ale autentickým svědectvím o hlubokém vnitřním postoji, který formoval její občanské i literární postoje.

---

<sup>145</sup> JESENSKÁ, Milena. *Křižovatky*, s. 747.

## 4 Závěr

V roce 2024 uplynulo osmdesát let od smrti výjimečné osobnosti české publicistiky první poloviny 20. století, Mileny Jesenské. Její jméno bylo dlouho zastíněno vztahem s Franzem Kafkou. Teprve od 60. let 20. století začala být novinářka v českém prostředí více připomínána, nejprve jako překladatelka a záhy se o ní začalo hovořit ve spojení s politickou angažovaností.<sup>146</sup> Tato práce se snažila přispět k hlubšímu poznání textů Jesenské – přiblížit její tvorbu nejen tematicky, ale i stylisticky a zasadit ji do dobového kontextu.

Já osobně jsem se s postavou Mileny Jesenské poprvé setkala na besedě věnované výše zmíněnému německy píšícímu spisovateli, kde mě její osud zaujal natolik, že jsem se rozhodla věnovat její tvorbě hlouběji a ve finále z toho vznikla tato obsáhlá práce.

Věřím, že se mi podařilo ukázat, jak Jesenská citlivě a zároveň kriticky reflektovala dobové společenské jevy, které si svou naléhavost uchovávají i s odstupem času. Její tvorba obsahuje široké spektrum témat – od módy a každodennosti přes emancipaci až k silně angažovaným textům z období války. Problematika ženské otázky v jejích fejetonech, přestože je zasazena do odlišného historického a kulturního kontextu, vykazuje pozoruhodnou aktuálnost a zůstává relevantní i v současné veřejné debatě. Nejde tak jen o pouhé dobové svědectví, ale i o výzvu k zamyšlení nad tím, jak (a zda vůbec) se proměnily postoje společnosti vůči ženám.

Erik Tabery ji výstižně nazval „jednou z nejlepších novinářek historie této země. Ale také statečnou ženou, která pomáhala lidem utíkat z okleštěného Československa na konci třicátých let, aby se nedostali do rukou nacistů.“<sup>147</sup> Její činy jí vynesly ocenění Spravedlivý mezi národy a Řád T. G. Masaryka II. třídy.

Díky průkopnicím, jako byla ona, dnes mohou ženy svobodně studovat, vykonávat role ředitelek, poslankyň i vědkyň, aniž by přitom musely obětovat svou osobní identitu. Jesenská nebojovala proti mužům – usilovala o rovnováhu a o harmonické soužití obou pohlaví postavené na vzájemném respektu a rovnocennosti. Byť se jí možná nepodařilo naplnit všechny své ideály, otevřela cestu těm, které přišly po ní.

*Hlas Mileny Jesenské nezanikl* – právě těmito symbolickými slovy bych ráda ukončila svou práci, jelikož věřím, že její názory a hodnoty mají co říci i dnešnímu světu. Zůstává inspirativní postavou nejen díky svým činům, ale především díky své publicistické tvorbě, která oslovuje svou lidskostí a odvahou.

---

<sup>146</sup> PLACHÁ, Pavla. *Zpřetrhané životy*, s. 78.

<sup>147</sup> TABERY, Erik. *Milena Jesenská*, s. 14.



## Seznam použitých zdrojů

### Knižní publikace:

- BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2019.
- BERÁNKOVÁ, Milena; KŘIVÁNKOVÁ, Alena; RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. III. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918–1944. Praha: Novinář, 1988.
- FUČÍKOVÁ, Renáta; KŘÍŽOVÁ Lenka; TUČKOVÁ Kateřina. *Hrdinky: Příběhy významných českých žen*. Praha: Euromedia Group, 2020.
- HAHNOVÁ, Eva; HAHN, Hans Henning. *Legends, myths and history: the concept of the German past*. Praha: Academia, 2023.
- HÁJKOVÁ, Dagmar; HORÁK, Pavel (ed.). *Republika československá: 1918–1939*. Praha: NLN, 2018.
- HOCKADAY, Mary. *Kafka, láska a odvaha: život Mileny Jesenské*. Praha: Pragma, 1999.
- CHAPLIN, Charlie. *Můj životopis*. Praha: Odeon, 1967.
- CHMEL DENČEVOVÁ, Ivana. *Osudové ženy: 33 příběhů neobyčejných životů*. Praha: Pulchra, 2024.
- JESENSKÁ, Milena; HEGNEROVÁ, Ludmila (ed.). *Zvenčí a zevnitř: antologie textů Mileny Jesenské*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1996.
- JESENSKÁ, Milena; JIRÁSKOVÁ, Marie (ed.). *Křižovatky: (výbor z díla)*. Praha: Torst, 2016.
- JESENSKÁ, Milena. *Cesta k jednoduchosti*. Mratín: Rosier, s.r.o., 2022.
- JESENSKÁ, Milena. *Člověk dělá šaty*. Praha: F. Topič, 1927.
- KARNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl první, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929). Praha: Libri, 2003.
- KARNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl třetí, O přežití a o život (1936–1938). Praha: Libri, 2003.
- KNEBLOVÁ, Hana. *Život za první republiky*. Praha: Brána, 2023.
- KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.
- KRÁLOVÁ, Veronika. *Spisovatelka Milena Jesenská a její novinářská činnost v letech 1925–1939*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. 2014.
- LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, 2020.
- LENDEROVÁ, Milena; KOPIČKOVÁ, Božena; BUREŠOVÁ, Jana; MAUR, Eduard. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, 2009.
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1, A-G. Praha: Academia, 1985.

- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce.* 2, H–L. Svazek II, K–L Praha: Academia, 1993.
- MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století.* Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2005.
- MARKOVÁ-KOTYKOVÁ, Marta. *Mýtus Milena: Milena Jesenská jinak.* Praha: Primus, 1993.
- NEUMANN, Stanislav Kostka. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly.* Praha: Otakar II., 1999.
- OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích.* Praha: Karolinum, 2001.
- OSVALDOVÁ, Barbora; HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky.* Praha: Libri, 2002.
- PACHMANOVÁ, Martina. *Civilizovaná žena: ideál i paradox prvorepublikové vizuální kultury.* Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2021.
- PACHMANOVÁ, Martina. *Neznámá území českého moderního umění: pod lupou genderu.* Praha: Argo, 2004.
- PETRÁČKOVÁ, Věra; KRAUS, Jiří. *Akademický slovník cizích slov.* I. díl, A–K. Praha: Academia, 1995.
- PLACHÁ, Pavla. *Zpřetrhané životy: československé ženy v nacistickém koncentračním táboře Ravensbrück v letech 1939–1945.* Praha: Pulchra, 2021.
- RUTTE, Miroslav. *Dvě fejetonistky*, in: JESENSKÁ, Milena; JIRÁSKOVÁ, Marie (ed.). *Křižovatky: (výbor z díla).* Praha: Torst, 2016.
- STACH, Reiner. *Kafka: Roky poznání.* Praha: Argo, 2018.
- ŠÁMAL, Petr; PAVLÍČEK, Tomáš; BARBORÍK, Vladimír; JANÁČEK, Pavel. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti.* Praha: Academia, 2018.
- TABERY, Erik. *Milena Jesenská: Dokud smím psát, tak se odsud nehnu.* Respekt, roč. 35 (2024), č. 13, s. 14–21.
- UCHALOVÁ, Eva. *Česká móda 1918–1939: elegance první republiky.* Praha: Olympia, 1996.
- ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU ČSAV. *Slovník literární teorie.* Praha: Československý spisovatel, 1984.
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR. *Pravidla českého pravopisu.* Praha: Fortuna, 2004.
- VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií.* Praha: Grada Publishing, 2015.
- VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace.* Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013.

WAGNEROVÁ, Alena. *Milena Jesenská*. Praha: Argo, 2015.

ZÍDEK, Petr; HAZDRA, Zdeněk. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knížní klub, 2014.

ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Jak porozumět Kafkovi*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2009.

### **Elektronické zdroje:**

CHMEL DENČEVOVÁ, Ivana. *Hvězda žurnalistiky skončila po Únoru v táboře nucených prací*. Osudové ženy: Marie Fantová. Online. In: Český rozhlas 20. 1. 2024. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/hvezda-zurnalistiky-skoncila-po-unoru-v-tabore-nucenych-praci-osudove-zeny-marie-7448081>. [citováno 2025-03-15].

KOVARÍK, Jan; VALENTOVÁ, Monika; JURDA, Pavel. *Milena Jesenská. Neohrožená novinářka*. Online. In: Český rozhlas 17. 5. 2021. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/milena-jesenska-neohrozena-novinarka-8486983>. [citováno 2025-03-15].

PLACHÁ, Pavla. *Před 80 lety zemřela v Ravensbrücku novinářka Milena Jesenská*. Online. In: Ústav pro studium totalitních režimů 17. 5. 2024. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/pred-80-lety-zemrela-v-kt-ravensbruck-milena-jesenska/>. [citováno 2025-04-07].

ŠKÁPÍKOVÁ, Jitka. *Milena Jesenská byla mnohými respektovaná pro své postoje. V době nástupu nacismu se zapojila do odboje*. Online. In: Český rozhlas 13. 12. 2024. Dostupné z: <https://strednicechy.rozhlas.cz/milena-jesenska-byla-mnohymi-respektovana-pro-sve-postoje-v-dobe-nastupu-nacismu-9370784>. [citováno 2025-03-15].

WDOWYCZYNOVÁ, Magda. *Pitky, milenci, milenky, odboj, blázeň, umění...*

Osudové ženy: Jana Krejcarová. Online. In: Český rozhlas 12. 8. 2023. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/pitky-milenci-milenky-odboj-blazinec-umeni-osudove-zeny-jana-krejcarova-7461476>. [citováno 2025-03-15].

WDOWYCZYNOVÁ, Magda. *Podle Franze Kafky „byla jako živoucí oheň“*. Osudové ženy: Milena Jesenská. Online. In: Český rozhlas 20. 4. 2024. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/podle-franze-kafky-byla-jako-zivouci-ohen-osudove-zeny-milena-jesenska-7453649>. [citováno 2025-03-15].